

**ЗВЕРНЕННЯ МІНІСТРА МНС УКРАЇНИ
ВОЛОДИМИРА ШАНДРИ З НАГОДИ 23 РОКОВИН
АВАРІЇ НА ЧОРНОБИЛЬСЬКІЙ АЕС**

Сьогодні я звертаюся до всіх, хто постраждав внаслідок найбільшої техногенної катастрофи у світі – аварії на Чорнобильській АЕС, та до всіх українців, яким не байдужа ця трагічна дата в нашій історії – 26 квітня 1986 року. Чорнобильське горе залишилося на відстані 23 років від сьогоднішнього дня. Але завжди житиме в серцях людей немируща пам'ять про солдатів атомного фронту, який відкрився у раніше мало кому відомому куточку українського Полісся – Чорнобилі. Низько схилимо голови перед усіма, хто пішов тоді в ядерний вогонь, щоб зупинити ланцюгову реакцію смерті. Включаємося тим, хто усвідомлено й мовчки жертвовно віддав своє життя, виконавши найвищий синівський обов'язок перед рідною землею і перед рідним народом – зупинив ескалацію катастрофи, унеможливив її переростання в глобальний винищувальний смерч для всієї України та всього світу.

Наша держава щороку віддає данину пам'яті про трагедію світового масштабу і шанує загиблих героїв-чорнобильців. Україна найбільше постраждала від Чорнобильської катастрофи, її наслідки ми відчуваємо донині. Більше 2 мільйонів 300 тисяч людей вважаються сьогодні постраждалими від вибуху на ЧАЕС. Зазнали прямого радіаційного ураження майже 10 відсотків території і сотні тисяч людей, яким довелося покинути рідні оселі і переїхати в інші місця. Саме люди, їхня доля, життя і здоров'я, соціальний, радіаційний і медичний захист були, є і ще довго будуть об'єктом особливої уваги і турботи нашої держави.

Б'ють тривожні дзвони в храмах України. В наших серцях вічно житиме пам'ять про людей, які врятували світ. Сьогодні ми поминаємо тих героїв, у кого "мирний" чорнобильський атом забрав життя, ми підтримуємо тих співвітчизників, чиє здоров'я донині несе відбиток страшної аварії. І ми зобов'язані зробити все, щоб подібної трагедії у світі більше ніколи не було!

ЧІТКО ВИЗНАЧЕНІ ПРІОРИТЕТИ – ЩЕ ОДИН КРОК ДО РОЗВ'ЯЗАННЯ ГЛОБАЛЬНИХ ПРОБЛЕМ

Тетяна ПОМАЗАНОВА, фото Валерія КРИМЧАКА

"Зробити надможливе" – під таким гаслом тривала робота протягом усіх років на шляху подолання наслідків Чорнобильської катастрофи. Вочевидь, титанічних зусиль коштує фахівцям усіх рівнів повернення до життя радіоактивно забруднених земель, збереження екологічної рівноваги Зони відчуження і взагалі – подолання гуманітарних, економічних, соціальних та екологічних наслідків цього лиха

*Четвертий енергоблок
Чорнобильської АЕС, 2008 рік*

Вже стало традицією, кожен рік до роковин Чорнобильської катастрофи підбивати підсумки діяльності МНС України у цьому напрямку. Про те, чого досягнуто за цей період, як вдається у непростих умовах сьогодення тримати під контролем ситуацію у Зоні відчуження і зоні безумовного (обов'язкового) відселення, про радіоекологічну обстановку, пріоритетні напрямки діяльності розповів заступник міністра МНС України Володимир Холоша.

– Ми на порозі відзначення сумної дати – 23-ї роковини з дня аварії на Чорнобильській АЕС. Що є сьогодні, на Вашу думку, для України Чорнобиль?

– Якщо говорити у загальнолюдському вимірі – це постійне й болюче

нагадування про незахищеність людини від дії збуреного атома і важливість дотримання норм безпечної життєдіяльності. Крім того, Чорнобиль сьогодні – це нові й нові завдання, які потребують вирішення. Нагадаю, що саме на українській частині радіаційно забруднених унаслідок Чорнобильської катастрофи земель розташований зруйнований четвертий енергоблок АЕС. У 1986-1987 роках саме тут велася активна діяльність з ліквідації аварії, зводився саркофаг. І внаслідок цього з'явилося чимало пунктів тимчасової локалізації радіоактивних відходів, значна кількість їх несанкціонованих звалищ. Отже, тепер прийшов час ліквідувати наслідки такої діяльності. Але з іншого боку, не можемо не відзначити – окрім проблем, що потребують

розв'язання, Чорнобиль сьогодні – це і величезний обсяг виконаних робіт...

– Як відомо, значне навантаження та відповідальність покладаються на державні спеціалізовані підприємства Зони відчуження. Будь ласка, розкажіть детальніше, що ж вдалося зробити протягом року?

– Весь цей час діяльність ДСП "Чорнобильська АЕС" була спрямована на забезпечення надійного стану енергоблоків № 1, 2, 3, сховища відпрацьованого палива – СВЯП-1, об'єкта "Укриття", фізичного захисту ядерних матеріалів, що знаходяться на проммайданчику ЧАЕС, а також дотримання вимог МАГАТЕ щодо їхнього зберігання.

У квітні минулого року було завершено вивантаження відпрацьованого ядерного палива з усіх трьох реакторів ЧАЕС, яке розмістили у приреакторних басейнах витримки на блоках та у сховищі відпрацьованого ядерного палива "мокрого" типу (СВЯП-1). Такі заходи суттєво підвищили рівень безпеки об'єктів та дозволили у вересні "остаточно" зупинити перший та другий реактори, зняти чергування операторів управління ними. А нині такі роботи завершуються вже на третьому реакторі.

Ще надзвичайно важливим кроком стало виконання у повному обсязі стабілізаційних заходів на об'єкті "Укриття", що суттєво підвищило рівень його безпеки та дозволило продовжити проектний термін його експлуатації на 15 років

Ні у кого не викликає сумнівів життєва необхідність будівництва нового безпечного конфайнменту (НБК). У цьому плані зроблено чимало. Вже укладено Контракт на виконання робіт з підготовки майданчика на його будівництво, отримано всі необхідні дозволи. Також розроблено та узгоджено з Держатомрегулюванням проект щодо виконання робіт з перенесення будівель та споруд. Сам проект теж затверджено та отримано дозвіл на проведення земляних робіт на проммайданчику "Укриття".

(Початок. Продовження стор. 4)

ЧИТАЙТЕ В НОМЕРІ

РАНИ ЧОРНОБИЛЯ ЛІКУЄ ТУРБОТА

Блукаючи лабіринтами пам'яті, згадуються події днів минулих: далеких і не дуже; щасливих, освячених дзвінкоголосою весною, і трагічних, покритих чорною хусткою скорботи. Спливають, наче примари, картини з минулого, додаючи серцю щему та мудрості – "все минає...". Так, і гострота сприйняття Чорнобильського лиха поступово зникає

стор. 8

НАУКОВЦІ ПРИБУЛИ ВІДРАЗУ ПІСЛЯ ПОЖЕЖНИКІВ...

стор. 9

ВЕЛИКІ ПРОБЛЕМИ "МАЛОЇ ЗЕМЛІ"

Яких тільки фантиків не чіпляли на профспілки! Були вони й школою комунізму, й передовим загonom робочого класу. Ось і ми вирішили розповісти про те, чим живе сучасна профспілка, але без прикрас. У цьому нашому кореспонденту допоміг Голова Ради Чорнобильської об'єднаної організації профспілки, представник ЦК Атомпрофспілки Микола Тетерін

стор. 10

ЛЮДИНА І ПРИРОДА: ЧИ МОЖЛИВЕ ГАРМОНІЙНЕ СУСІДСТВО?

Якщо відповідь із приводу гармонійного сусідства шукати в реаліях життя, вона, безумовно, буде негативною. Історія розвитку тваринного світу нинішньої Чорнобильської зони відчуження лише за останні два століття неодноразово це фіксувала. Однак вчені, котрі багато років після аварії на ЧАЕС досліджують фауну територій Зони, знають, як виправити ситуацію

стор. 14

НА ЛІКВІДАЦІЮ НАСЛІДКІВ СТИХІЇ У ЗАХІДНИХ ОБЛАСТЯХ УКРАЇНИ ВИКОРИСТАНІ 3,98 МЛРД. ГРИВЕНЬ

Про це повідомив у Івано-Франківську Міністр МНС України Володимир Шандра. "Всього на ліквідацію наслідків стихійного лиха передбачалося – 4,7 млрд. грн., спрямовано 4,1 млрд. грн. і використано 3,981 млрд. грн.", – сказав він. За інформацією очільника МНС, 83% цих коштів пішли на заходи з ліквідації наслідків повені та компенсацію витрат населенню, 8,6% – на відновлення проти-паводкових споруд, 8% – на проведення системних заходів щодо запобігання негативним наслідкам повеней у майбутньому. Володимир Шандра вважає, що це тривожна ситуація, оскільки найменше коштів пішло на виконання заходів щодо попередження стихійних лих у майбутньому.

НА КОНТРОЛІ ГЛАВИ ДЕРЖАВИ

Президент України Віктор Ющенко наголошує на важливості жорсткого контролю за цільовим використанням коштів, які спрямовують на ліквідацію наслідків повені 2008 року, та підтримує ініціативи щодо створення фінансового резерву МНС України

Як повідомляє прес-служба Глави держави, Президент України Віктор Ющенко переконаний, що 2009 рік у контексті подолання наслідків минулорічної повені має бути значною мірою присвячений відбудові втраченої через стихійне лихо інфраструктури. При цьому він наголосив на важливості жорсткого контролю за цільовим використанням коштів, що спрямовуються на ліквідацію наслідків стихії. "2009-й – рік, коли ми повинні сконцентруватися на відновленні втраченої інфраструктури", – сказав днями Президент, відкриваючи нараду з питань стану реалізації заходів із ліквідації наслідків стихійного лиха, що сталося 23-27 липня 2008 року на території Вінницької, Закарпатської, Івано-Франківської, Львівської, Тернопільської та Чернівецької областей. У цій нараді також узяв участь Міністр МНС України Володимир Шандра. Глава держави нагадав, що станом на 15 квітня залишилися невідбудованими 30 відсотків зруйнованих та пошкоджених повинні доріг, 42% зруйнованих та 15% пошкоджених мостів, 15% зруйнованих та 20% пошкоджених берегоукріплень. "Зроблено дві третини роботи", – констатував Віктор Ющенко, додавши, що йдеться також про незавершений ремонт ряду соціальних об'єктів та об'єктів комунального господарства. Водночас Президент України відзначив суттєвий прогрес у питанні забезпечення житлом постраждалого населення. "Практично все, що стосується вирішення питань на рівні родин, реалізовано", – сказав Віктор Ющенко. Він, зокрема, відзначив, що за неповні вісім місяців було побудовано 1 296 житлових будинків і, таким чином, "до нового року закрыта тема житла". Звертаючись до голів ОДА, Президент звернув увагу на важливість вирішення питання зі скаргами громадян, які надходять з приводу виплати їм компенсацій та понесених збитків тощо. Стосовно цього Президент наголосив, що найближчим часом місцева влада має провести відповідну інвентаризацію з тим, щоб усі претензії громадян були ретельно розглянуті. "Ми повинні на рівні районних, обласних адміністрацій, органів місцевого самоврядування оперативно провести інвентаризацію і зреагувати на ті претензії, які залишилися по невиконаних підрядчиками контрактах (з будівництва)", – сказав Віктор Ющенко. "На це я відводжу 30 днів. Просив би персонально взяти дане питання на контроль". Серед позитивних зрушень Глава держави також відзначив виплату більш ніж 1 млрд. гри-

вень матеріальної допомоги. Тим не менше, Віктор Ющенко додав: "Ця робота не завершена. Є скарги, і, на жаль, непоодинокі, на які потрібно місцевій владі, перш за все органам місцевого самоврядування, реагувати".

Глава держави також оцінив фінансування, передбачене на подолання наслідків повені 2009-го року, як досить непросте та висловив побажання почути з цього приводу доповідь представника Міністерства фінансів. Відзначаючи важливість недопущення зловживань у використанні коштів, виділених на подолання повені, Віктор Ющенко наголосив, що хоче бачити в цій темі оперативну та ефективну роботу органів прокуратури. Він нагадав, що на сьогодні прокуратура порушила 172 кримінальні справи за фактами порушень, які завдали державі збитків на кілька десятків мільйонів гривень. Президент також відзначив зафіксовані факти порушення закону та службової дисципліни керівниками місцевих рад – по ряду з них уже прийняті відповідні кадрові рішення та порушені кримінальні справи. Віктор Ющенко відзначив, що ці випадки, безумовно, не мають системного характеру, однак вимагають якнайсерйознішого контролю. "Вимагаю від Генеральної прокуратури по кожній з цих обставин дуже ясних та чітких висновків. І, головне, щоб ці висновки були зроблені публічно", – наголосив Президент. "Я буду всіляко підтримувати максимально прозорий режим забезпечення цільового використання коштів і контролю за ними", – сказав Віктор Ющенко, висловивши переконання, що ресурсів держави для цього достатньо. Глава держави окремо звернув увагу учасників наради на важливість реалізації низки кроків із вдосконалення системи зв'язку та оповіщення у ситуаціях, що вимагають оперативної реакції. Він нагадав, що на серпневому засіданні РНБОУ йшлося про ряд базових завдань, які мають бути реалізовані МНС та місцевою владою у цьому контексті. "Території мають бути краще підготовлені до таких викликів, з якими ми зіткнулися під час минулорічної повені", – сказав Президент. Він також нагадав про ініціативи щодо створення фінансового резерву МНС для оперативної роботи в будь-якому регіоні України у перші 72 години після надзвичайної ситуації та щодо вдосконалення регіональної та загальнонаціональної системи оповіщення.

Прес-служба МНС

Загублене посвідчення учасника ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС категорії 3, серія А, №077813, видане 22 лютого 1995 р., на ім'я **ГРЕБЕНЮКА** Олександра Вікторовича, вважати недійсним

РЯТУВАЛЬНИКИ ДІЯЛИ ПРОФЕСІЙНО, ЕФЕКТИВНО ТА САМОВІДДАНО

Олександр ТРИГУБ

У МНС України під головуванням Міністра Володимира Шандри і за участю народних депутатів України Валерія Кальченка та Сергія Василенка пройшло засідання Колегії, на якому були розглянуті результати роботи Міністерства у січні-березні 2009 року, поставлені завдання на другий квартал цього року

Зокрема зазначалося: проведені заходи щодо вдосконалення структури МНС, підготовка органів управління, загонів та частин до виконання завдань за призначенням, найбільше за всі роки технічне переоснащення практично на всіх основних напрямках діяльності, прийняті нормативні акти, активна робота територіальних управлінь МНС, дозволили зробити сталою тенденцію до зменшення кількості надзвичайних ситуацій. За словами першого заступника міністра Володимира Антонця, з початку року на території України кількість надзвичайних ситуацій зменшилася на 28% (2008 рік – 90; 2009 рік – 65). При цьому зменшення зафіксовано щодо надзвичайних ситуацій техногенного характеру на 21% (2008 – 61, 2009 – 49), так і НС природного характеру на 41% (2008 – 29, 2009 – 17). Володимир Антонєць наголосив: у 2009 році вперше спостерігається зменшення матеріальних збитків від НС. Одним із показників, що підтверджує цю тенденцію, є виділення коштів на ліквідацію НС із резервного фонду держбюджету. У першому кварталі 2009 року вони не виділялися, тоді як за аналогічний період 2008 року на ці цілі виділено 10 млн. 400 тис. гривень.

Силами МНС за звітний період врятовані 2 225 осіб та матеріальні цінності на суму понад 430 млн. грн., ліквідовані близько 14 000 пожеж, піротехніками МНС виявлені та знешкодовані більше 10 000 вибухонебезпечних предметів. При цьому Міністерство забезпечило своєчасне й ефективне реагування на всі надзвичайні ситуації, рятувальники діяли професійно, ефективно і самовіддано. Одним із пріоритетів роботи МНС було створення і формування центрів швидкого реагування. За підсумками кварталу – завершений перший етап формування Спеціального регіонального центру швидкого реагування в Івано-Франківській області. Центр із початку квітня вже заступив на чергування в системі реагування на НС. Окрім того, проведені попередні заходи щодо реорганізації шести аварійно-рятувальних (спеціальних) загонів МНС у спеціальні регіональні центри швидкого реагування. Нині в Міністерстві триває оптимізація сил цивільного захисту, вдосконалюється система реагування на надзвичайні ситуації для забезпечення гарантованого захисту населення і територій від НС.

Під час Колегії очільник МНС Володимир Шандра поставив пріоритетні завдання на другий квартал 2009 року. "На першому місці – підвищення рівня захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій. Першочерговим також є соціальний захист працівників МНС, турбота про них і постраждалих внаслідок Чорнобильської катастрофи", – зазначив Міністр. Він нагадав, що попри фінансову кризу заробітна плата рятувальникам МНС виплачується вчасно. Так і має бути надалі, – вимагає Міністр. Звичайно ж, МНС

вживатиме превентивних заходів щодо запобігання надзвичайним ситуаціям, підвищуватиме ефективність реагування на них, продовжить роботу щодо впровадження системи екстреної допомоги "112", багато завдань має бути виконано у сфері подолання наслідків Чорнобильської катастрофи тощо. Особливо Володимир Шандра наголосив на важливості відродження та продовження формування нових підрозділів місцевої пожежної охорони у сільській місцевості. У МНС ведеться дуже серйозна робота з підготовки актів законодавства з чорнобильської тематики та цивільного захисту населення. Міністр через присутніх народних обранців Валерія Кальченка та Сергія Василенка, перший із яких у минулому очолював Міністерство, а другий – ГУ МНС в АР Крим, подякував Верховній Раді за те, що всі законопроекти, які подаються на розгляд парламенту від МНС, ухвалюються більшістю голосів. Зокрема, лише від початку року Верховна Рада прийняла 27 актів, що стосуються МНС, дуже плідними були й недавні парламентські слухання з чорнобильських питань.

Газета Міністерства України з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи
Нагороджена міжнародною журналістською премією «За мужність та професіоналізм»

Електронна скринька: ivc@mns.gov.ua

Засновник:

Міністерство України з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи – Адміністрація зони відчуження та безумовного (обов'язкового) відселення

Видавець:

Державне підприємство Агентство інформації, міжнародного співробітництва та розвитку «Чорнобильінтерінформ»

Головний редактор

Грина ЦУШКО
Верстка Тетяни Руденко
Коректор Тетяна Пушкарьова

Свідоцтво про реєстрацію
КВ № 2846 від 08/09/1997 року
Адреса редакції: 01025, Україна,
м. Київ–025,
вул. В. Житомирська, 28.
Тел./факс: (044) 486–85–46;
тел.: (044) 486–84–72,
тел. ред. 486–80–46
Газета виходить щотижня
Ціна договірна

Редакція не завжди поділяє точку зору авторів публікацій. За точність викладених фактів відповідальність несе автор. Редакція листується з читачами лише на сторінках газети.

Віддруковано в ПП ТОВ «Інтертехнологія»
Сім'ї Сосніних, 3. Замовлення 579.

Номер підписано до друку 24. 04. 2009 р.
Наклад – 6640 примірників.

ПРАВДА ПРО ЗОНУ ВІДЧУЖЕННЯ

Володимир ЯРОШЕНКО

Територія Чорнобильської зони відчуження

Про Зону відчуження, що утворена навколо Чорнобильської атомної електростанції після жахливої катастрофи 1986 року, можна почути багато різного, причому точки зору змінюються в широкому діапазоні – від "там у край небезпечно" до "Зона абсолютно чиста й безпечна". А як насправді, що сьогодні робиться там, за колючим дротом? На запитання нашого кореспондента відповів начальник державного департаменту – адміністрації Зони відчуження і зони безумовного (обов'язкового) відселення Міністерства України з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи Андрій Сельський

Зокрема Андрій Анатолійович пояснив, що Зона утворена на території, котра в квітні 1986 року була найбільше забруднена радіонуклідами; її площа нараховує 2 600 квадратних кілометрів. Сама станція, як відомо, вже не генерує електричної енергії. Але вона існує, і її потрібно підтримувати у такому стані, який би виключав можливість повторення будь-яких надзвичайних подій. Водночас фахівець спростував чулки про загрозу нових вибухів: "Як людина, яка про ситуацію на станції знає не з телевізійних сюжетів чи газетних повідомлень, можу запевнити, що реальної загрози повторних вибухів немає і не буде. Але це не значить, що жодних проблем там не існує. Вони є, і ми над ними працюємо. Наприклад, саркофаг, споруджений над реактором, суттєво зменшив викиди радіації. Та зводився він нашвидкуруч: часу на роздуми практично не було. На той час не існувало технологій спорудження подібних об'єктів, не було ніякого досвіду дій в подібній ситуації: людство вперше в своїй історії зіткнулося з такою техногенною катастрофою. Технічний стан цієї споруди з часом погіршився. Тому було прийнято рішення про його, так би мовити, модернізацію: виконано ряд стабілізаційних заходів, спрямованих на підвищення рівня безпеки. Не перераховуватиму їх усіх, а скажу лише, що вони дозволили продовжити проектний термін експлуатації на 15 років".

Тим часом, за словами Андрія Сельського, тривають роботи з припинення експлуатації ЧАЕС. Зокрема у квітні минулого року завершено вивантаження відпрацьованого ядерного палива з усіх 3 реакторів, яке поміщено в приреакторні басейни витримки на блоках та у спеціальному сховищі відпрацьованого ядерного палива типу (СВЯП-1). 1-й і 2-й реактори остаточно зупинені і на них знято чергування операторів управління. Окрім цього, тривають роботи з демонтажу, фрагментації і переробки систем та конструкцій машинної зали 1-ої черги.

Сьогодні в полі зору керівництва більшості ядерних держав – проблема локалізації зруйнованого блока та його перетворення на екологічно безпечну систему. Вона є однією з найважливіших у комплексі проблем, пов'язаних з ліквідацією наслідків Чорнобильської аварії. Початком осмислення шляхів технічного розв'язання цієї проблеми став міжнародний конкурс, оголошений урядом України. Багато країн Європи, США та інші протягом 1992-1993 років взяли

участь у організованому Мінчорнобилем України та Національною академією наук України конкурсі на кращий проект спорудження другого саркофага над тимчасовим об'єктом "Укриття" та розробки технологій вилучення з нього паливовмісних мас. Участь у конкурсі провідних міжнародних експертів, представників потужних інженерно-технологічних фірм, їх досвід та знання були надзвичайно корисними та сприяли опрацюванню більш чіткого погляду на багатогранну проблему "Укриття". За підсумками міжнародного конкурсу у 1993 році було схвалено концепцію поетапного перетворення "Укриття" на екологічно безпечну систему та проголошено КЕС тендер на розробку ТЕО перших етапів цієї концепції.

Переможець тендеру – консорціум Alliance – надав у 1995 році звіт стосовно ТЕО, головні висновки якого й тепер зберігають актуальність. Головними віхами подальших дій щодо "Укриття" були: підписання у Брюсселі Протоколу між Європейською Комісією та Україною для уточнення і координації плану подальших дій за результатами досліджень "Альянсу" (вересень 1995 рік); прийняття Меморандуму про взаєморозуміння між урядом України, урядами країн великої сімки і Комісією Європейських співдружностей про закриття Чорнобильської АЕС (грудень 1995 рік).

Згідно з Меморандумом, у якості продовження робіт "Альянсу", в межах проекту TACIS "Чорнобильський блок 4. Короткотермінові та довготермінові заходи" було запропоновано так званий Рекомендований курс дій. Таким чином реально та найбільш повноцінні кроки в напрямку посилення активності міжнародної кооперації з питань Чорнобиля відбулися у середині 90-х, чому сприяло рішення України припинити експлуатацію ЧАЕС у 2000 році та підписаний у зв'язку з цим Меморандум.

Нарешті 1997-го року, в продовження робіт щодо зазначеного вище проекту TACIS, при взаємодії КЕС, США, України і групи міжнародних експертів, було розроблено детальний план робіт згідно з Рекомендованим курсом дій так званий SIP (Shelter Implementation Plan). Фінансування SIP здійснюється за рахунок внесків країн-донорів до спеціально створеного Міжнародного Чорнобильського фонду під адміністративним управлінням ЄБРР. Цей етап плану здійснення заходів на об'єкті "Укриття" (ПЗУ або SIP), має завершитися будівництвом у першому кварталі 2012 року нового безпечного конфайнменту, термін служби якого становити-

ме близько ста років. Можливо, до того часу вчені знайдуть спосіб повного знешкодження зруйнованого реактора, а поки триває активна робота щодо звення конфайнменту.

Окрім станції, в Зоні відчуження є й інші об'єкти, що становлять небезпеку. Тому після аварії на ЧАЕС в Зоні відчуження були створені дев'ять пунктів тимчасової локалізації радіоактивних відходів і три пункти захоронення радіоактивних відходів. Сьогодні загальний об'єм різноманітних накопичень у них становить близько двох мільйонів кубометрів. Вони утворилися під час ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи. Наприклад, дезактивації і її об'єктів, і території. Для їх захоронення 1986 року створювалися пункти тимчасової локалізації радіоактивних відходів. З порушеннями відповідних технологій, зумовленими екстремальними умовами. Сьогодні вони потребують додаткових заходів безпеки. З часом захоронення відбувалося у сховищах, які були споруджені у відповідності до міжнародних вимог, а також нормативно-правових актів України. "Відверто кажучи, – зазначив Андрій Анатолійович, – вони ще не скоро стануть повністю безпечними для людей і навколишнього середовища. Як не стане безпечною – насамперед для населення прилеглих територій – і сама Зона відчуження. Але, разом з тим, треба зробити все можливе, щоб мінімізувати цю небезпеку. Наприклад, майже 90 відсотків радіонуклідів за межі Зони потрапляють водним шляхом. Адже нею протікають Прип'ять, Уж, Брагинка, Ілля та інші річки та ріки, що стали головними шляхами їх вносу. Наш департамент вживає відповідних заходів, які зменшують кількість винесених за межі Зони радіонуклідів. Контроль за радіаційним станом поверхневих вод здійснюється в більш як 40 пунктах.

Робиться все можливе, щоб Зона відчуження становила якомога меншу небезпеку. Для цього проводиться і радіаційно-екологічний моніторинг її: маємо 146 пунктів спостережень різного призначення, зокрема, місць виробничої діяльності персоналу, ландшафтних полігонів тощо. При допомозі засобів автоматизованого контролю радіаційного стану відстежуються – у постійному режимі – параметри радіаційної ситуації на 39 пунктах спостереження, розташованих в Зоні, а також на промисловому майданчику Чорнобильської станції та у місті Славутичі.

Понад 90 відсотків Зони відчуження вкриті лісами. Оскільки вони відіграють

роль стримуючого фактора щодо вносу радіонуклідів, чимало уваги приділяється їх збереженню. Наприклад, минулого року лісовідновлення виконано на 400 гектарах площі, розчищено багато кварталних просік та доріг протипожежного призначення тощо".

За словами керівника департаменту, викликають занепокоєння випадки несанкціонованих проникнень у Зону. Головним чином намагаються проникнути люди, які мають намір щось звідти поцупити – металобрухт, деревину тощо. До недавнього часу такі "підприємці" відбувалися адміністративними покараннями. Але кілька років тому введено кримінальну відповідальність. Можливо, хоч вона остудить гарячі голови тих, хто намагається збагатитися будь-якою ціною.

Чи зможе коли-небудь хвора земля Зони відчуження повернутися до нормального життя? Чи довго ще громадян, які не витримали розлуки зі своєю малою батьківщиною і повернулися до неї, називатимуть самопоселенцями? На це запитання Андрій Сельський відповів так:

– На мою думку, говорити про це сьогодні зарано. Нагадаю, що радіаційного забруднення зазнали 74 райони 12 областей України, в яких розташовані сотні населених пунктів з кількома мільйонами жителів.

Відразу після аварії жителів 94 сіл, а також міст Чорнобиля та Прип'яті, евакуювали до екологічно чистих районів Київської та інших областей, забезпечивши їх житлом. Але у деяких людей ностальгія за рідними місцями, де вони народилися і прожили все своє життя, де поховані їхні батьки й діди, змусила повернутися до рідних домівок. Сьогодні в селах Зони відчуження проживає кілька сотень людей. В переважній більшості похилого віку. Вони обробляють городи, тримають невеличкі господарства. Для того, щоб вони не почувалися відірваними від "великої землі", до них приїздять пересувні магазини, в яких можна придбати і замовити необхідні товари. У Чорнобилі також досі діє єдина в Зоні відчуження церква. Доставляють їм і пошту: листи, посилки, кореспонденцію. Є тут і медичні пункти, куди можна звернутись по допомогу. Ну а кому потрібна стаціонарна допомога, то її завжди нададуть у Іванівській центральній районній лікарні чи Київській обласній.

Звичайно, самопоселенці знають, що проживання в забруднених радіонуклідами селах загрожує їх здоров'ю. Але ці люди, переважно похилого віку, свідомо зробили свій вибір. Вважаю, їх не варто за це засуджувати...

ЧІТКО ВИЗНАЧЕНІ ПРІОРИТЕТИ – ЩЕ ОДИН КРОК ДО РОЗВ'ЯЗАННЯ ГЛОБАЛЬНИХ ПРОБЛЕМ

(Продовження. Початок на стор. 1)

Зараз проводяться роботи з підготовки майданчика для будівництва НБК: очищується територія, облаштовуються котловани для фундаменту, проектується нова вентиляційна труба другої черги ЧАЕС. Протягом року підрядчик з проектування і будівництва конфайнменту – європейський консорціум "Новарка", працював над розробкою проектної документації відповідно до контрактного графіка. Після її завершення розпочнуться будівельні роботи на майданчику.

Оскільки будівництво проміжного сховища відпрацьованого ядерного палива "сухого" типу (СВЯП-2) завершиться не раніше 2013 року, виникла необхідність у модернізації СВЯП-1. Це дуже важливо, тому що такий захід дозволить провести підготовку до зняття з експлуатації енергоблоків, не чекаючи на завершення будівництва СВЯП-2. Разом з тим, минулого року підрядчик будівництва СВЯП-2 – американська компанія "Холтек", розробила й передала на розгляд ЧАЕС, із подальшим їх узгодженням з регулятором, низку проектних документів.

На будівництві заводу з переробки рідких радіоактивних відходів (ЗПРРВ), роботи щодо його завершення, поділено на чотири пакети ("А" – проектування та обґрунтування безпеки, "В" – закупівля, монтаж, налагодження, випробування обладнання і заводу в цілому, "С" – забезпечення роботи автоматизованих систем управління технологічними процесами, "Д" – експертно-консультаційні послуги). Очікуємо, що у 2010 році він вступить до ладу. Протягом цього року здійснювалися заходи відповідно до Стратегії завершення ЗПРРВ та узгодженого графіка.

У 2008 році тривало будівництво промислового комплексу поводження з твердими радіоактивними відходами (ПКПТРВ). На тимчасовому сховищі низько-, середньоактивних, довгоіснуючих і високоактивних відходів (ЛОТ 0) усі роботи за діючим контрактом завершено. А на установці з вилучення твердих радіоактивних відходів (ЛОТ 1) і заводу з їхньої переробки (ЛОТ 2) будівельні роботи теж добігли свого кінця.

– Катастрофа залишила чимало нагадувань про себе в усіх ймовірних і неймовірних аспектах життя. Питання поводження з радіоактивними відходами, їхнього захоронення – головний біль сьогоднішнього дня. Що зроблено у цій площині?

– Після аварії на ЧАЕС на території Зони відчуження створені і перебувають під контролем дев'ять пунктів тимчасової локалізації радіоактивних відходів (РАВ) і три пункти їх захоронення із загальним обсягом відходів понад 2 млн. куб. м, активність яких складає близько 200 000 Кюрі. Загальний обсяг різноманітних накопичень РАВ (техніка, конструкції, тимчасові захоронення) і їх несанкціонованих звалищ становить близько 2,8 млн. куб. м, не враховуючи об'єкта "Укриття". Слід зазначити, що у сфері поводження з радіоактивними відходами протягом року (з минулої весни і до сьогодні) забезпечувалася експлуатація та технічне обслуговування 19 спецоб'єктів. Захоронено 17 306 метрів кубічних радіоактивних відходів на пункті захоронення "Буряківка", дезактивовано 761,5 тонни обладнання і матеріалів та 9,85 тонни спецодягу. Однак існуючі потужності

пункту захоронення майже вичерпані. Об'єм сховищ заповнено на 90%.

– Яким чином вирішуються питання стосовно стабілізації радіоекологічної обстановки у Зоні відчуження?

– Аби запобігти розповсюдженню радіоактивного забруднення за межі Зони відчуження, постійно проводиться радіаційно-дозиметричний контроль об'єктів та транспорту, контроль за дотриманням правил радіаційної безпеки при поводженні з РАВ та їх захороненні на ПЗРВ "Буряківка", а також у місцях проживання вахтового персоналу. Взагалі до системи радіаційно-екологічного моніторингу Зони відчуження входить 146 пунктів спостереження різного призначення. За період, з квітня минулого року і до сьогодні, про який ми й ведемо мову, збільшено кількість пунктів автоматичного спостереження до 39 та встановлено сучасне обладнання вимірювання потужності дози гамма-випромінювання. Стабілізації радіоекологічної обстановки в Зоні відчуження і зоні безумовного (обов'язкового) відселення сприяють лісові масиви. Вони виступають своєрідним бар'єром, що не допускає винесення радіонуклідів за межі їх первинного розповсюдження. Там постійно здійснюються заходи протипожежної безпеки лісових масивів, догляд за ними, боротьба з браконьєрством. Як відомо, головним шляхом розповсюдження радіонуклідів за межі Зони відчуження є її річки та меліоративні системи і, відповідно, догляд за ними теж проводиться на постійній основі. Однією з особливостей Зони відчуження є те, що вона знаходиться у верхній течії Дніпра, водою якого користується близько 30 млн. людей. Відповідно, запобігання значному виносу радіонуклідів у Дніпро – і є одним із головних завдань діяльності у цій Зоні.

– На якій стадії знаходиться будівництво комплексу "Вектор"?

– У Зоні відчуження триває будівництво комплексу виробництв "Вектор", який відповідає міжнародним стандартам та критеріям безпеки поводження з РАВ. У січні-грудні 2008 року проводилися монтажні, пусконаладжувальні, оздоблювальні роботи на об'єктах першого, другого і третього пускових комплексів. У травні того ж року затверджено акт Державної приймальної комісії про прийняття в експлуатацію завершених будівництвом об'єктів першої черги Пускового комплексу "Вектор" та акт Державної приймальної комісії з прийняття в експлуатацію завершених будівництвом об'єктів, що входять до складу спеціально обладнаного приповерхневого сховища твердих радіоактивних відходів (ЛОТ 3) Промислового комплексу поводження з твердими радіоактивними відходами. Його створення профінансувала Єврокомісія за невеликої долгової участі України.

– Завдяки зусиллям міжнародного співтовариства вдалося розв'язати чимало проблем, "працює" низка спільних проектів. Як оцінює міжнародна спільнота наші зусилля з перетворення споруди "Укриття" на екологічно безпечну систему?

– Асамблеями вкладників Чорнобильського фонду "Укриття" та донорів Рахунку ядерної безпеки у 2008 році відзначено позитивні зміни у реалізації міжнародних проектів з перетворення об'єкта "Укриття" на екологічно безпеч-

ну систему та будівництва об'єктів виробничої інфраструктури, необхідних для зняття з експлуатації Чорнобильської АЕС...

– У 2000 році, коли закрили ЧАЕС, часто серед представників депутатського корпусу лунали вислови на кшталт: "ЧАЕС зупинено. Її закриття лише розпочинається". Так, це процес тривалий і непростий. Які законодавчі акти регламентують остаточне закриття ЧАЕС, її консервацію, перетворення об'єкта "Укриття" в екологічно безпечну систему?

– Закон України "Про загальнодержавну програму зняття з експлуатації Чорнобильської АЕС" став єдиним комплексним документом, який визначає діяльність із зняття з експлуатації цієї АЕС, перетворення об'єкта "Укриття" на екологічно безпечну систему, а також обсяги бюджетного фінансування цієї діяльності. Державна програма зняття з експлуатації ЧАЕС визначає стратегію планування робіт, обґрунтовані обсяги фінансових і людських ресурсів. Все це дозволить розпочати розробку Проекту остаточного закриття та консервації.

– Як відомо, МНС контролює, координує та фінансує виконання комплексу заходів з ліквідації наслідків катастрофи у Зоні відчуження з метою забезпечення надійної бар'єрної функції цих територій, мінімізації їх впливу на здоров'я людей та довкілля. Чи достатньо нині бюджетних призначень на підтримання цих функцій?

– Дійсно, заходи щодо забезпечення бар'єрної функції Зони відчуження, виведення ЧАЕС з експлуатації і перетворення об'єкта "Укриття" в екологічно безпечну систему здійснюються державні підприємства системи МНС. І ці заходи фінансуються з коштів держбюджету. Що стосується обсягів фактичних витрат у 2008 році, то вони склали 135,6 млн. гривень. На цей рік держбюджетом передбачено витрати обсягом 122,8 млн. гривень. І хочу акцентувати увагу на тому, що головним здобутком діяльності цих підприємств за минулий рік є відсутність випадків радіаційного забруднення прилеглих територій та річки Дніпро, надзвичайних ситуацій, пов'язаних із розповсюдженням радіаційного забруднення Чорнобильського походження. Але нині дуже гостро стоїть питання стосовно оновлення основних фондів, придбання нового обладнання, проведення капітального ремонту, реконструкції виробничої бази підприємств. Загальна потреба у

капітальних видатках на підтримку і розвиток виробничого комплексу Зони відчуження становить 139,15 млн. гривень. Разом з тим, на оновлення основних фондів замість тих, що вичерпали усі можливі терміни експлуатації, у 2007 році бюджетом було передбачено 2,75 млн. гривень, що становить лише 11% від нагальної потреби. Такі ж обсяги були профінансовані і у 2008 році. На жаль, бюджетні призначення 2009 року не передбачають капітальних видатків. Щоб забезпечити виконання основних завдань державними підприємствами Зони відчуження, існує нагальна потреба у додаткових коштах, мінімальна сума яких становить 39,20 млн. гривень. Перш за все, це видатки на оплату праці, надбавка за вахтовий метод роботи, оплата природного газу і електроенергії, придбання продуктів харчування, матеріалів на виробничі потреби. Життєва необхідність у плановому, своєчасному і повному фінансуванні існує і на Чорнобильській АЕС.

– І насамкінець, виходячи з власного досвіду, який ви маєте, повноважень, якими наділені, скажіть, будь ласка, які напрями діяльності на наступні роки ви вважаєте пріоритетними?

– У сфері нашої відповідальності компетентність, сумлінне виконання роботи в чітко визначені терміни, – життєва необхідність. Цього року і у наступні роки ми маємо зробити чимало: завершити будівництво та ввести в експлуатацію завод з переробки рідких радіоактивних відходів та промислового комплексу з переробки твердих радіоактивних відходів. Пріоритетним завданням також визначено: розробку, експертизу та затвердження проекту НБК, початок будівельних робіт; розробку проекту на будівництво нового сховища відпрацьованого ядерного палива ЧАЕС. Крім того, важливими напрямами є: експлуатація та продовження будівництва комплексу "Вектор"; реконструкція пункту захоронення РАВ "Буряківка"; обладнання засобами фізичного захисту сховищ РАВ, згідно до вимог Закону України "Про фізичний захист ядерних установок, ядерних матеріалів, радіоактивних відходів, інших джерел іонізуючого випромінювання". Також потребують уваги питання оновлення і модернізації основних виробничих фондів; коригування плану водоохоронних заходів, тампонаж свердловини Північної та Південної дренажних завіс тощо.

– Дякую за розмову.

Опікуються тут усім волонтери, яких згуртувала довкола себе талановитий, як кажуть, керівник від Бога, Тамара Красицька.

До Прип'яті Тамара приїхала у 80-му. Працювала в міському Палаці культури "Енергетик". Сфера діяльності – робота з молоддю. А якщо врахувати, що Прип'ять була містом молодіжним, то Тамара знала практично всіх його мешканців. Вона щоразу вигадувала щось нове, цікаве, тож молодь гуртувалася довкола неї. А скільки було талантів! Кожен міг проявити себе у пісні, танці. Один за одним відбувалися фестивалі, творчі вечори, конкурси. Головне: організувати, запалити творчу іскорку, а молодь залюбки підхопить цікаву ідею.

Шість літ промайнуло швидко. Тамара встигла здобути вищу освіту в інституті культури ім. Корнійчука. В кінці 85-го народила доньку. Як раптом сталося непередбачуване – катастрофа на ЧАЕС. Вона розкидала жителів Прип'яті, Чорнобиля та навколишніх сіл по всьому світу. Більшість переселенців знайшли притулок у Деснянському районі столиці.

...Палац культури евакуювали до Києва. Сюди приходили, аби знайти друзів, яких біда розкидала по всьому світу. Тамара знову почала збирати свої таланти. Знову відновлювалися гуртки, клуби за інтересами, концерти. Хтось когось зустрів, обов'язково передавав адресу. Телеграми, листи йшли на адресу клубу. Тамара з добровільними помічниками розшукувала земляків. Ще й до нині через неї зустрічаються ті, які виїхали далеко за межі України.

"Я З ПРИП'ЯТІ" – ЯК ПАРОЛЬ

Тамарин записник вже не вмещав усіх адрес земляків. Щодня приходили все нові й нові люди. Отож у 1987-у році заснували благодійну організацію "Земляки" й провели першу зустріч. Збиралися, де прийдеться: в школі, на квартирі. Благодійні акції проводили в кінотеатрі "Флоренція", згодом виділили приміщення в дитячому садочку.

Вони в ньому гарно обжилися. Тамара Леонідівна показує картини, фото на стінах – роботи членів організації. На базі організації працюють численні гуртки і для дітей, і для дорослих. Ведуть їх волонтери безкоштовно, навчання в них також безкоштовне. А ще бажаючі мають можливість на тих же засадах вивчати німецьку, англійську, а тепер уже і японську, мови. Знаходять

НЕЗВАЖАЮЧИ НА ТРУДНОЩІ

Галина МОЙСЕЄВА

тут затишок і дітки-інваліди. В організації працює спеціальна програма "SOS". Люди, які потребують негайної допомоги, отримують її в першу чергу. Тож не дивно, що в господі "Земляків" завжди багато людей. Також частенько на вечірній чай заходять жіночки, аби просто поговорити, обмінятися рецептами кулінарії, поспівати пісень, порадувати друзів новою й поради як її пошити самому.

На перших порах, і Тамара Леонідівна відчувала це власним серцем, її землякам потрібна була морально-психологічна підтримка. Тож вся робота організації спрямовувалася на це. З часом до психологічних проблем додалися ще й фізичні. Тож тепер тут ще більше стали перейматися і цим аспектом буття. Пані Тамара з гордістю показує корейське масажне ліжко – подарунок японських друзів. Варто сказати, що японці, переживши Хіросіму й Нагасакі, з особливою чуйністю ставляться до проблем чорнобильців. Вони постійно приїждять, підтримують словом, спонсорують організацію, яка, на жаль, не має жодної державної підтрим-

ки. Байдужі до проблем чорнобильців, яких, на жаль, з кожним роком не меншає, а більшає, і українські бізнесмени.

Ми сидимо в затишній світлиці. Тамара Леонідівна заносить кілька величезних фотоальбомів: "Ось тут вся наша біографія". Перегортаються сторінки життя. Час від часу на її очах з'являються сльози: на жаль, цієї людини вже немає з нами... Так повторюється частенько. "В нашій організації нещодавно було 4,5 тисячі осіб, зараз – дві, – говорить вона. – Звичайно, трапляється, що хтось кудись переїхав, але в основному, на жаль, наші земляки масово, відходять, як то кажуть, в кращі світи".

Незважаючи на те, що з болями і проблемами їй доводиться стикатися постійно, серце пані Тамари не зачерствіло, не звикло до них, а завжди відгукується й організовує довкола себе тих, хто, як і вона, здатні допомогти не лише собі, а й іншим.

"СПАСЕННА ПЛАНЕТА"

"Радіаційна катастрофа на ЧАЕС подіяла на екологію всієї Землі, і тому

Збираючись до громадської організації "Земляки", що квартирує в частині приміщення дитячого садка на столичній Троєщині, була налаштована зустріти типовий пейзаж. Але потрапивши до просторі, з особливим тонким шармом вбраної світлиці поліської сільської хати, була вражена енергетикою цієї оселі – привітна та спокійна. То ж не дивно, що линуть сюди колишні мешканці міста Прип'яті не лише з Деснянського, а й з інших районів столиці за розрадою, теплим словом, дружньою підтримкою

слово Чорнобиль відоме в усіх куточках світу, – говорить Тамара Леонідівна. – Та чи побачило людство кризь призму цієї планетарної біди її причини?.. Адже без духовного відродження ми приречені перетворити всю планету в "мертву зону"... однак понад шість мільярдів землян не буде куди переселити..."

Тож пізнавши чорнобильський урок, члени організації "Земляки" вирішили саме 26 квітня хоча б на 10 хвилин (з 20.00 до 20.10 за київським часом) об'єднати людство в прагненні до Миру, Добра та Любові для очищення ноосфери. Ось так, з публікацій у газетах "Ваше здоров'я", "Вісник Чорнобиля" "Звернення чорнобильців до жителів Землі", навесні 1998-го року, започаткувалася Міжнародна щорічна акція "Спасенна планета". А професор Вашингтонського університету Поль Брайтон підтримав ініціаторів й увів інформацію в Інтернет. Це повідомлення вже зворушило й знайшло відгук у серцях жителів США, Німеччини, Австрії, Італії, Іспанії, Великобританії, Австралії, Нової Зеландії, Болгарії, Росії, Індії, Японії, Таїланду...

ПРО СЕРЬОЗНЕ – ЖАРТОМА

Вже шість рік поспіль у квітні у місті Кіровограді студенти вищих навчальних закладів, коледжів та технікумів зустрічаються в кібернетико-технічному коледжі, щоб позмагатися в артистичній майстерності, винахідливості, дотепності та продемонструвати свої знання правил безпеки життєдіяльності

Ініціатором створення клубу веселих та найкмітливіших під девізом "Запобігти. Врятувати. Допомогти" стало Головне управління МНС України в Кіровоградській області. Підтримали хорошу ідею управління: у справах сім'ї, молоді та спорту, освіти, культури і туризму обласної адміністрації.

Перші усмішки та позитивні емоції у залі викликав танок маленьких пінгвінчиків у виконанні малюків з дитячого будинку "Барвінок", які й створили святковий настрій в усіх учасників дійства.

Чудово впоралися з

своєю роботою ведучі заходу, активні учасники клубу "Імідж" Маша та Кирило Мельники, які також продемонстрували неабиякий гумор та винахідливість. Після проведеного жеребкування вони побажали командам: "Ні пуху, ні пера", за що традиційно ж були відправлені до біса.

В цьому році у заході взяли участь дев'ять команд, які представляли комерційний технікум, коледж статистики, технічний університет, інститут розвитку людини "Україна", юридичний інститут ХНУВС, кібернетико-технічний, машинобудівельний та медичний коледжі, а також Державну льотну академію. Хочеться відзначити невинне зростання творчого рівня учасників конкурсу та якості жартів. Особливо запам'яталися: "Пожежні рукави від Юдашкіна – тушимо пожежу гламурно" та "В умовах економічної кризи: на кожний брендспойт – лічильник".

Найкращі знання з безпеки життєдіяльності показали студенти комерційного технікуму, які й стали чемпіонами

КВК. У номінації "За вдалий підбір репертуару" перемогла льотна академія. Нагороду за "Авторську та виконавську майстерність" отримав кібернетико-технічний коледж. Майбутні медики стали кращими у номінації "За влучний гумор", а учасниця цієї команди Марія Павлова отримала титул міс КВК. Вразив журі дотепністю й інтелігентністю капітан команди льотної академії Олександр Ципарський, який і став містером КВК.

Підтримав учасників конкурсу своїм виступом підполковник служби цивільного захисту, автор та виконавець пісень Андрій Фоменко, творчість якого присвячена нелегким будням пожежників-рятувальників служби "101". Жваві емоції в залі викликав і виступ студента педагогічного університету Олексія Козачинського.

Свято гумору та сміху безперечно вдалося. Задоволення отримали як учасники команд, так і глядачі. А головне, що всі учасники акції поповнили свої знання правил безпечної життєдіяльності та остаточно закріпили в своїй пам'яті новий номер виклику служби порятунку – "101".

ГУ МНС в Кіровоградській області

ЧОРНОБИЛЬ СПОНУКАЄ ДО СПІЛЬНИХ ДІЙ

Нещодавно у Верховній Раді України відбулися парламентські слухання "Сучасний стан та актуальні завдання подолання наслідків Чорнобильської катастрофи". Пропонуємо вашій увазі фрагменти виступів окремих учасників заходу

Перший заступник Голови Верховної Ради України Олександр Лавринович

...Проводячи ці Парламентські слухання, ми віддаємо шану пам'яті тим, хто загинув під час трагічних подій від радіаційного ураження, і тим, хто втратив своє здоров'я, ліквідуючи наслідки Чорнобильської катастрофи. Сьогодні, сподіваюся, ми зробимо черговий крок, аби почути, що зобов'язані зробити найближчим часом, і наскільки ця планетарна трагедія сьогодні спонукає до спільних дій всі країни нашої планети, а для кого це вже давно забута чужа історія. Я переконаний у тому, що ці щорічні парламентські слухання – інструмент загальнодержавного, загальнонародного контролю за діями державної влади і всіх управлінців у нашій країні з розв'язання тих проблем, які дісталися нам під ім'ям Чорнобиль...

НАГАЛЬНЕ ЗАВДАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ

ДЕРЖАВИ – ПРИОРИТЕТНІСТЬ...

Володимир Барабаш, заступник міністра праці та соціальної політики

...Нині в Україні статус постраждалого мають 2 мільйони 307 тисяч осіб, з них майже 267 тисяч – безпосередні учасники ліквідації наслідків аварії та понад 2 мільйони – потерпілі від аварії, серед яких близько півмільйона – це діти. Якщо у 2008 році інвалідів-чорнобильців налічувалося 106 тисяч, то на сьогодні вже понад 109 тисяч, серед яких 2 600 дітей-інвалідів. І за прогнозними оцінками, з часом державний соціальний захист інвалідів-чорнобильців не втратить своєї актуальності.

У 2008 році видатки на соціальний захист чорнобильців за бюджетною програмою було передбачено в сумі майже 2 мільярди 100 мільйонів гривень. І це на 10 відсотків перевищило обсяги фінансування 2007 року. Збільшення відбулося з восьми програм, про які я казав вище, з п'яти програм. Ми розуміємо, що, незважаючи на збереження рівня фінансування за чорнобильськими програмами, у 2009 році він все ж залишається недостатнім.

Видатки на пенсійне забезпечення у 2008 році було збільшено на 738 мільйонів порівняно з 2007 роком, а у 2009 році ще на 600 мільйонів. У цьому, 2009, році розмір жодної пенсійної виплати для постраждалих громадян не буде зменшено. Взагалі ж, за розрахунками експертів, для виконання всіх передбачених чорнобильським законом соціальних пільг і гарантій сьогодні необхідно понад 50 мільярдів гривень, що є вкрай проблематичним для будь-якої багатой країни, навіть у період економічного зростання.

Також на минулорічних парламентських слуханнях було приділено значну увагу питанням організації оздоровлення постраждалих громадян та харчування потерпілих дітей. Окремим завданням було визначено передачу повноважень з організації оздоровлення постраждалих громадян з центрального на місцеві рівні. Довідаємо, що 2008 року бюджетом на закупівлю путівок було передбачено 330 мільйонів гривень. На ці кошти оздоровлено майже 134 тисячі осіб, що на 13 тисяч більше ніж у 2007 році.

Крім того, у 2008 році, на відміну від попередніх років, вперше було придбано путівки для лікування інвалідів-спинальників та дітей, хворих на дитячий церебральний параліч. Ліквідовано довгострокову заборгованість з виплати компенсацій. Що стосується харчування, у 2009 році також буде збільшена якість харчування і на 10 відсотків – середня норма...

"ПРОПОЗИЦІЇ ПОВИННІ ЗНАЙТИ СВОЄ ВІДОБРАЖЕННЯ В КОНКРЕТНИХ РІШЕННЯХ..."

Віктор Олійник, народний депутат від фракції "Блок Юлії Тимошенко"

...Сьогодні головне, про що ми повинні говорити, це – ефективний розподіл наявних коштів і суворий контроль за їх використанням, в тому числі, я наголошую, і з боку громадських організацій. Щодо контролю хотів би ще додати декілька пропозицій. Перш за все, це проблема надзвичайно важлива сьогодні, можливо, вона не така яскрава, але це проблема відсутності єдиного державного реєстру осіб, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи. На жаль, робота над ним далека від завершення. А реєстр потрібен усім, хоча б для того, щоб вирішити проблему лжечорнобильців. Сьогодні про це мало говориться, але за різними даними до 20-30 відсотків людей, які мають сьогодні статус, отримали його не згідно до діючого законодавства. Сьогодні, це офіційні дані, у нас уже є ліквідатори 1980 року народження. Окремо хотів би сказати про понад 7 з половиною тисяч осіб, які нині працюють у Зоні відчуження. Це висококваліфіковані кадри, яких ніде у світі немає, які виконують сьогодні просто унікальні роботи. І для того, щоб їх не втратити, сьогодні потрібно знайти мінімум 82 мільйони гривень, щоб виконати Постанову Кабінету Міністрів від 2008 року "Про доплати особам, які працюють в Зоні відчуження".

І наостанок. Сьогодні вирішення чорнобильських проблем неможливе без кардинальної зміни підходів до бачення майбутнього територій, постраждалих від аварії на ЧАЕС. Ми повинні дивитися на ці території з точки зору відновлення їх соціально-економічного потенціалу, а не як на вічно депресивні території. Лише за умови реабілітації можливе соціально-економічне відродження регіону. Саме на такі проекти треба спрямовувати державні кошти. Переконаний: на часі розробка відповідної загальнодержавної програми, яка б дала змогу привести в ці регіони інвестиції, які вкрай потрібні...

ЗАКОНОПРОЕКТИ

МАЮТЬ ПРАЦЮВАТИ НА ЛЮДЕЙ
Анатолій Семинога, голова Комітету Верховної Ради з питань екологічної політики, природокористування та ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи

...За рік, що минув, відбулися суттєві позитивні зміни, перш за все, у питанні забезпечення безпеки Чорнобильської АЕС. Верховною Радою прийняті два закони щодо поводження з радіоактивними відходами в Україні та головне – Закон про Загальнодержавну програму зняття з експлуатації Чорнобильської атомної електростанції і перетворення об'єкта "Укриття" на безпечну екологічну систему.

Слід також відзначити, у році, що минув, так само, як і у попередні роки, основні завдання, які поставила Верховна Рада перед Урядом щодо подолання наслідків Чорнобильської катастрофи, виконані не в повному обсязі. Незважаючи на те, що обсяг витрат на соціальний захист та пенсійне забезпечення громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, в 2009 році збільшено на 10,2 відсотка порівняно з 2008 роком, залишається ряд проблем, які потребують вирішення. Це – поліпшення медичного та пенсійного забезпечення, оздоровлення, забезпечення безоплатними ліками за рецептами лікарів, вирішення житлових проблем. Медичне забезпечення постраждалих потребує значного покращення, право на безоплатні медикаменти часом залишається тільки на папері, ціни на ліки зросли більше ніж на 70 відсотків, а фінансування видатків з Державного бюджету в поточному році передбачено на рівні 2008 року.

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ МАЮТЬ ВРАХОВУВАТИСЯ У ФІНАНСУВАННІ ЧОРНОБИЛЬСЬКИХ ПРОГРАМ

Іван Заєць, Українська народна партія, фракція "Наша Україна – Народна Самооборона"

...Я хочу привернути вашу увагу, Уряду і парламенту до кількох проблем. Перше, це проблема радіологічного захисту населення та екологічного оздоровлення забруднених територій. На забруднених територіях проживає і буде проживати значна частина населення України. Їхнє здоров'я буде залежати не тільки від медичного обслуговування, але від дотримання умов радіаційної безпеки, яка починається з усвідомлення радіологічної ситуації. Тому одним із перших обов'язків влади є проведення радіоекологічного моніторингу, зокрема проведення пе-

ріодичної щорічної паспортизації населених пунктів та визначення доз внутрішнього опромінення людей і інформування громадян про ці дані. Однією з вимог наших слухань має бути внесення змін до державного бюджету на збільшення фінансування заходів з радіологічного моніторингу та заходів захисту постраждалого населення.

Друге. Дехто думає, що якщо скорочується кількість постраждалих, то має скорочуватися і фінансування на медичні програми. Але ж треба знати, що хоч за 10 останніх років кількість постраждалих скоротилася в силу тих чи інших причин майже не третину, суттєво зросла кількість осіб, віднесених до категорії один, зокрема інвалідів. Медичні витрати і просто витрати стосовно до інвалідів, будуть значно більшими, ніж до звичайних осіб...

ЩОБ ПОЛІПШИТИ ЕФЕКТИВНІСТЬ МЕДИЧНОЇ ДОПОМОГИ

Микола Тронько, директор Інституту ендокринології та обміну речовин

...Актуальна медична проблема, яка виникла внаслідок аварії на ЧАЕС – це проблема тиреоїдної патології, зокрема раку щитоподібної залози. Перш за все вона торкнулася тих, хто на момент аварії був у дитячому, підлітковому віці. Наш Інститут має повний цикл діагностики й лікування хвороби. Деякі пропозиції, які б значно поліпшили ефективність допомоги цій категорії хворих:

...продовжувати скринінгове обстеження в найбільш постраждалих регіонах України...; ...створити більш чітку систему диспансеризації прооперованих з приводу раку щитоподібної залози, на базі одного з санаторіїв зробити український центр реабілітації...

На жаль, було призупинено фінансування наукових програм з цих проблем. В Україні є всі можливості для створення й випуску вітчизняного препарату радіоактивного йоду, до цього часу ми купуємо його у Польщі й Великобританії...

Назріла необхідність реформування системи забезпечення ліками громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи. У 2009 році з декілька разів зменшено фінансування бюджетної програми комплексного медико-санітарного забезпечення громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, за рахунок якої здійснюється фінансування лікування важкохворих, забезпечення ліками медичних закладів, що постійно надають допомогу постраждалим внаслідок Чорнобильської катастрофи. При внесенні змін до Закону України "Про Державний бюджет України на 2009 рік" необхідно обов'язково забезпечити фінансування цієї бюджетної програми хоча б на рівні попереднього року.

Надзвичайно актуальним залишається питання поліпшення системи пенсійного забезпечення інвалідів та учасників ліквідації наслідків Чорнобильської аварії. Зокрема потребує вдосконалення механізм нарахування пенсій, призначених відповідно до закону України про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, проведення їх індексації відповідно до індексу інфляції та зростання цін у нашій державі. До комітету надходять численні звернення громадянської чорнобильської організації та постраждалих громадян у зв'язку з тим, що розміри пенсій інвалідів, захворювання яких пов'язано з ліквідацією наслідків аварії на Чорнобильській АЕС, значно нижчі, ніж розміри пенсій за віком та порівняно з пенсіями інвалідів, які отримали каліцтво на виробництві. Тому багато інвалідів-чорнобильців з числа учасників ліквідації аварії на Чорнобильській АЕС пере-

ходять на пенсії за віком або військові пенсії. На сьогодні фактично загальмоване вирішення житлового питання – це забезпечення житлом тих, хто постраждав внаслідок Чорнобильської катастрофи. На квартирному обліку перебуває близько 40 тисяч сімей постраждалих громадян, з них понад 10 тисяч – це інваліди-чорнобильці. В той же час, законом України про Державний бюджет на 2009 рік взагалі не передбачено фінансування бюджетної програми забезпечення житлом на даний рік, хоча відповідно до закону фінансування повинно бути кожного року. В умовах фінансової кризи виникло ще одне питання, яке потребує невідкладного вирішення, це питання отримання коштів без обмеження сум та без встановлення ліміту з пенсійних рахунків громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи. Незважаючи на те, що рівень фінансування програм соціального захисту громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, з урахуванням реальних можливостей видаткових частин Державного бюджету щороку збільшується, спостерігається дисбаланс між зростанням загальних видатків Державного бюджету України і фінансуванням видатків, спрямованих на забезпечення постраждалих від Чорнобильської катастрофи.

Сьогодні має бути сформована нова, більш ефективна політика подолання наслідків Чорнобильської катастрофи, яка поряд із традиційними заходами соціального захисту включила б активні заходи щодо розв'язання проблеми охорони здоров'я, навколишнього середовища, зайнятості, формування економічної активності населення...

УКРАЇНА ПОВИННА ЗАЙНЯТИ ВИЗНАЧЕНУ ТВЕРДУ ПОЗИЦІЮ
Сергій Парашин, заступник Секретаря Ради національної безпеки і оборони України

...За останні роки рівень безпеки на майданчику ЧАЕС в результаті проведених дій, що закладалися, можливо, набагато раніше, почав зростати. Але зараз, ми знаємо, в активній фазі два великих проекти, що відстають на 7 років, – це новий безпечний конфайнмент, що знаходиться в процесі проектування, і сховище відпрацьованого ядерного палива. У першому процесі спостерігається втрата контролю за проектуванням. Європейські норми, на базі яких "Наварка" проектує конфайнмент, багато в чому не відповідають нашим. І це проблема, що може відсунути реалізацію проекту, оскільки він надзвичайно важливий і розрахований на 100 років, а найчастіше "Наварка" буде спрощувати ситуацію. Та ми цей процес не маємо права випустити з-під контролю, інакше буде ще рік, два, три затримки будівництва безпечного конфайнменту і сховища відпрацьованого палива. Отримана інформація, що підрядчик знову під час проектування збільшує ціну об'єкта вдвічі, з 200 мільйонів євро до 400 мільйонів євро. Це надзвичайно важливий момент, і Україна повинна зайняти визначену тверду позицію. Подальше підвищення цін неможливе...

ЛЮДЯМ ПОТРІБНЕ ЧИСТЕ ДОВКІЛЛЯ ТА ЯКІСНЕ ХАРЧУВАННЯ
Дмитро Гродзинський, голова Національної комісії радіаційного захисту населення

...Я хотів би висловити три думки. Перша торкається стану здоров'я людей і дітей. Тут дуже погана ситуація у нас. Ми у світі відстаємо, особливо в постраждалому регіоні, по середній тривалості життя, яка невпинно скорочується тоді, коли в світі вона продовжується. І коли ми розглядаємо можливі причини і ті точки, на які б треба наші зусилля зосередити, щоб все це долати, слід звернути увагу на характер харчування нашого народу.

Частина людей, яка живе у цій ушкодженій зоні, веде натуральне господарство і харчується продуктами лісу, які дають понад 80 відсотків внутрішньої дози опромінення. Треба якось з цим рішуче боротися.

Ті, що живуть за рахунок придбання продуктів, у нашій стихії цін не можуть забезпечити собі повноцінне харчування у зв'язку з тим, що в нас спостерігається недостатність кальцію, ексілену, зрештою – всього того, що вкрай потрібно людському організму.

Друга думка полягає ось у чому. Наслідки Чорнобильської катастрофи пов'язані не тільки з надлишковим опроміненням, а ще й із тим, що в зоні відчуження, де дуже високий рівень мінливості, починають виникати нові форми мікрогрибів, вірусів, бактерій. І для того, щоб ми не породили нашим Чорнобилем черговий для всього світу СНІД, нам необхідно встановити систему дуже жорсткого контролю над процесами мінливості.

І, нарешті, третє питання, що є, на мою думку, надзвичайно важливим. Коли трапилася аварія, виникла колосальна кількість проблем: як боротися з пилом; як зробити так, аби потяги, які їдуть до Києва, не перенесли радіоактивність до столиці; як виявити перші ознаки впливу радіації? Почала утворюватися наукова громада, спільнота, яка розуміла, що таке аварія, як долати, як знаходити шляхи вирішення всіх цих проблем. Тепер нам необхідно зробити рішучі кроки, щоб ця наука, пов'язана з усіма аспектами проблеми, в нас була...

ЄДИНИЙ ОРГАН ВЛАДИ ДЛЯ КОМПЛЕКСНОГО ВИРІШЕННЯ ЧОРНОБИЛЬСЬКИХ ПРОБЛЕМ

Василь Дурдинець, голова Української асоціації "Чорнобиль" органів та військ Міністерства внутрішніх справ

...3 року в рік напередодні річниці Чорнобильської трагедії проводиться парламентське слухання. Це добра традиція. Верховна Рада України цим самим демонструє загальнодержавну значимість і актуальність проблем, пов'язаних із реалізацією державної політики щодо подолання наслідків найбільш масштабної техногенної аварії двадцятого століття. Щоразу приймаються досить ділові постанови, визначаються конкретні доручення уряду іншим центральним і місцевим органам державної влади і місцевого самоврядування. Але, на превеликий жаль, ці документи значною мірою не виконуються, тим самим дискредитується сама Верховна Рада. А у значній частині постраждалих чорнобильців-ліквідаторів з'являється все більша зневіра до вищих органів державної влади, неспроможних забезпечити їх самим необхідним для лікування, оздоровлення, гідного пенсійного забезпечення, вирішення житлових проблем, і в першу чергу, лікування онкохворих грома-

дян-інвалідів. А вже за 23 роки Чорнобильська катастрофа лише в системі Міністерства внутрішніх справ України укоротила вік 2,5 тисячам пожежників, працівників органів внутрішніх справ, військовослужбовцям внутрішніх військ; 7,5 тисячі стали інвалідами, а решта – 18 тисяч активних учасників ліквідації аварії – хворі. Практично, у жодного з 30 тисяч учасників ліквідації аварії немає здоров'я. Вони, як і всі постраждалі ліквідатори, мають моральне право одержувати від держави те, що передбачено чинним законодавством і загальнодержавною програмою подолання наслідків Чорнобильської катастрофи на 2006-2010 роки, яку так довго і важко ми пробивали, щоб ця державна програма одержала статус закону і виконувалася би.

Ми нічого особливого, нереального не хочемо. Ми хочемо справедливого відношення до чорнобильців, щоб з громадськими організаціями, які діють відповідно до статутних повноважень, в інтересах чорнобильців, рахувалися, щоб з нами спільно шукали і знаходили оптимальні рішення щодо соціального захисту постраждалих і ліквідаторів, щоб повноважних представників громадських чорнобильських організацій запрошували для участі при формуванні проектів державного і місцевих бю-

джетів, а після їх прийняття – у визначенні пріоритетів і термінів реалізації чорнобильських програм, а також у дієвому контролі за цільовим і ефективним виконанням бюджетних коштів.

Надзвичайно ускладнює нашу роботу відсутність у країні єдиного центрального органу влади, який координував би роботу центральних і місцевих органів щодо реалізації державної політики з подолання наслідків Чорнобильської катастрофи і соціального захисту чорнобильців, а також комплексного розв'язання чорнобильських проблем.

З огляду на це, підтримую пропозицію, яка прозвучала в доповіді голови комітету Анатолія Семиноги і підтримана керівництвом уряду – щодо створення при Кабінеті Міністрів України координаційної ради на чолі з Прем'єр-міністром України особисто. І нарешті: щоб виправити критичну ситуацію з фінансуванням найбільш гострих питань, які сьогодні ще раз названі у цьому залі, і з урахуванням висновків учорашньої наради, ми просимо уряд і Верховну Раду України при перегляді Закону про Державний бюджет на поточний рік врахувати додаткові кошти – і, в першу чергу, на лікування, оздоровлення, придбання ліків, будівництво житла і підтримку науки...

ЗАКОН В ЧОРНОБИЛЬСЬКІЙ ЗОНІ ВІДЖУЖЕННЯ

Тетяна Корнякова, заступник Генерального прокурора України

...Я хочу тезисно доповісти про деякі порушення, які завдають, значної шкоди як здоров'ю людей, так і екологічному стану держави. Перше стосується мінімізації відходів. В Чорнобильській зоні вже зосереджено 9 могильників, в яких знаходяться особливо небезпечні відходи. Нарешті пустили першу чергу об'єкта "Вектор", на яку витратили багато грошей. Але перезахороняти відходи, на превеликий жаль, неможливо, тому що немає жодного проекту по жодному могильнику, тобто не відомо, що перезахороняти, як перезахороняти, яким чином. І жодної копійки не виділено взагалі на розробку цих проектів.

В зоні розташовані два питних водозабори: Чорнобильський і Прип'ятський. Є 138 спостережних свердловин. Ось ці свердловини, незважаючи на те, що ми і минулого року про це писали, приписи, вони перебувають у занедбаному стані, в них забруднена вода. Фільтри, які є в цих свердловинах, установлені ще 30 років тому. Безумовно, вони сьогодні не виконують свого призначення. Уявіть, яку воду п'ємо всі ми через ці водозабори. 958 свердловин на балансі, 70 – питного призначення. Їх терміново треба затампонувати, адже через ці свердловини радіонукліди потрапляють підземними водонесними горизонтами, потрапляють у воду, і сьогодні Гідромет, Міністерство України з питань надзвичайних ситуацій говорять, що стронцій знаходиться на Каховському водосховищі. А 1997 року вже Академія наук нам сказала, що по всьому донному відкладенню Дніпра є радіонукліди. Так от, щоб затампонувати

оці 70 свердловин необхідно всього-навсього на кожну свердловину 50 тисяч гривень. Я порушувала кримінальну справу по цьому факту, її суд успішно заклав, але мова йдеться про те, що немає досі проекту по його укріпленню. І на цій дамбі зосереджені 50 відсотків стронцію з плутонію з реактора. І вони вони змиваються безпосередньо в Прип'ять. Для того, щоб хоча б почати роботи, необхідно розробити проект. На розробку цього проекту необхідно 1,5 мільйона гривень, яких ніяк не можуть виділити. Прибережні захисні смуги захищені металобрухтом, старими запчастинами, плавзасобами, які знаходяться там, як на звалищі, забруднені. Екскаватори, котрі мають це збирати, мають по 40 років. Вони, повірте, ледве працюють, ну а в екскаваторників середній вік, та навіть не середній, людям по 60 років. Молодь працювати туди не йде, фахівців виховувати дуже важко, тому що середня заробітна плата – 2,5 тисячі гривень. За такі гроші, ну не хочуть люди віддавати своє життя щоденно. Неналежна охорона в зоні, це призводить до того, що постійно відбувається несанкціоноване проникнення на чорнобильську територію і тільки протягом минулого року міліція затримала 560 осіб, які незаконно туди проникали. З Зони вивозяться забруднені продукти харчування, металобрухт.

І ще звертаю увагу на одне питання – вивіз лісу. На превеликий жаль, ділову лісосировину переписують у дров'яну, таким чином вивозиться дуже багато лісу. Це питання лісгоспу, безумовно, треба переглянути. І основне. Протягом року ні міністра екології, ні його заступників, ні головного санітарного лікаря жодного разу не було в зоні. Безумовно, ми їх будемо притягати до відповідальності...

ПРИЧИНА – В РОЗБАЛАНСОВАНІСТІ УПРАВЛІННЯ ЧОРНОБИЛЬСЬКОЮ ПРОБЛЕМАТИКОЮ

Володимир Яценко, представник Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини

...Останнім часом кількість звернень постраждалих з питань належного пенсійного забезпечення інвалідів-чорнобильців, безоплатного лікування, забезпечення ліками, надання житла неухильно збільшується. Лише скоординованими діями міністерств і відомств можна розв'язати проблему відповідності компенсацій, допомог чорнобильцям вимогам Закону "Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи". Цілком очевидно, що потрібні узгоджені кроки назустріч з боку чорнобильської громадськості і урядових структур. Такий механізм розв'язання подібних протиріч раніше існував і працював достатньо ефективно, хоча б у вигляді відповідних договорів про співпрацю між "Союзом Чорнобиль України" й іншими громадськими організаціями та Кабінетом Міністрів України...

ПРОТЯГОМ 23-Х РОКІВ ЖОДНА ПРОБЛЕМА, ЩО ВИНИКЛА ПІСЛЯ КАТАСТРОФИ, НЕ БУЛА ВИРІШЕНА

Валентин Симоненко, Голова Рахункової палати України,

в своєму виступі зазначив, що результати проведених Рахунковою палатою численних аудитів, існуюче фінансове забезпечення, а це біля 5,5-6,0 мільярдів гривень щорічно, в умовах дії законодавчих нормативно-правових актів з правового забезпечення проблеми, протягом 23-х років не забезпечили до кінця вирішення жодної з проблем, що виникли після катастрофи.

"Загальнодержавна програма подолання наслідків Чорнобильської катастрофи на 2006-2010 роки" прийнята Верховною Радою тільки 2006 року, а наші сусіди білоруси таку програму прийняли ще 1992 року, після цього прийняли ще дві програми, тепер реалізується четверта, при цьому витрати на реалізацію програми в Білорусі сягнули 19 мільярдів доларів, а ми за цей час освоїли лише 9 мільярдів доларів.

Час ніби відсунув гостроту проблеми Чорнобильської катастрофи на другий план, але біда полягає в тому, що за два-три роки безпека виникнення другого Чорнобиля зовсім не зникла. Ці висновки підтверджені Міжнародним координаційним аудитом Чорнобильського фонду "Укриття", що проведений з ініціативи і під керівництвом Рахункової палати України за участі вищих органів фінансового контролю США, Швейцарії, Німеччини, України, Польщі, Словаччини, Нідерландів та Європейського суду аудиторів.

Аудит підтвердив, що 1997 року був створений Чорнобильський фонд "Укриття", в якому 30 країн акумулювали 780 мільйонів євро, а ми досі не змогли побудувати нове укриття, відсунули терміни рівно на 7 років, зате встигли витратити з цього фонду 300 мільйонів євро...

РАНИ ЧОРНОБИЛЯ ЛІКУЄ ТУРБОТА

Віктор Доманський родом із Шахворостівки Житомирської області, саме з тих районів, що згодом найбільш постраждали від Чорнобильського лиха. Як і більшість людей, з юних літ свій обов'язок перед Батьківщиною вбачав у сумлінному служінні справі, що згодом щільно переплелася з його долею. Нині він, вже генерал-майор внутрішньої служби у відставці, активно працює над тим, аби справа вшанування тих, хто віддав свої сили, здоров'я справі захисту людей від надзвичайних ситуацій, не стала формальністю. Драматичні сторінки чорнобильського лихоліття історія перегорнула, та не для того, аби канув у Лету безпрецедентний подвиг ліквідаторів. Тому і докладає Віктор Анатолійович усіх зусиль вже на посаді глави Всеукраїнської асоціації ветеранів і пенсіонерів МНС, аби не позаростали чортополохом стежки людської вдячності. Він доводить своєю невтомною діяльністю просту істину – турботу ветерани можуть відчувати постійно, а не тільки в дні пам'ятних дат.

– Вікторе Анатолійовичу, скажіть, будь ласка, яким ви запам'ятали Чорнобиль 86-го?

– Як і більшість людей в ті, вже далекі, часи про Чорнобиль знав лише, що є там атомна станція. А в перших числах травня – значно більше: у мальовничому поліському краї сталася нечувана трагедія. Тоді я працював у Кіровограді заступником начальника відділу пожежної охорони УВС облвиконкому. Згадується, як на першотравневій демонстрації багато хто з нас скаржився на головний біль та відчував металевий присмак на зубах. Але ж причини не знали – від чого це. Згодом завіса "секретності" трохи спала... Розпочалася активна робота. Офіційно почали надходити документи в область щодо підготовки особового складу, техніки для участі у ліквідації наслідків аварії на атомній станції. І вже восьмого травня ми підготували три екіпажі машин: зняли їх з мобілізаційного резерву та відправили в розпорядження пожежної охорони Київської області, а ті – на станцію. Наші колеги відпрацювали там чотири дні в дуже непростих умовах (відкачували "важку" воду з підреакторної зони), а по поверненню, були представлені до нагородження медаллю "За відвагу на пожежі". Потім розпочалася акція,

причому добровільна: весь особовий склад, без винятку, бачив своє місце серед тих, хто вів боротьбу з "мирним атомом". І це після того, як поспілкувалися з геть виснаженими роботою, "першопроходцями", з перших вуст почули про підступну небезпеку. Люди масово писали заяви, аби їх відправили в Чорнобиль. Я теж, але керівництво ГУ МВС вирішило інакше. Тоді саме розпочиналося формування зведених загонів, визначалися з їхніми командирами. Моя черга дійшла вже у 1987-му році: у березні мене відрадили керівником протипожежної 30-кілометрової режимної зони. Отже, приїхавши у Київську область, отримав відповідний інструктаж, ознайомився зі станцією, містом Прип'ять, з територією Зони. І розпочалися робочі будні, тривалістю місяць і три дні. У підпорядкуванні було близько 500 осіб. Працювали у дві зміни. Мені довелось брати участь у роботі Державної комісії з ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи, яку по чергово очолювали заступники Ради Міністрів СРСР. Зокрема на її засіданнях ми піднімали питання заміни покрівлі на третьому енергоблоці. Мої пропозиції, зауваження щодо суворого дотримання правил пожежної безпеки, висловлені на нарадах, бралися до уваги, потім оперативно надавалися відповідні доручення.

– А що входило у ваші обов'язки?

– Ми постійно знаходилися у бойовій готовності, розробляли оперативні плани, документи на випадок виникнення пожеж. Багато доводилося працювати з військовими, зокрема на третьому енергоблоці з зачистки покрівлі. Оскільки туди залучалися, в основному, діти – 18-20 років, потрібно було весь час проводити роз'яснення щодо небезпеки виникнення пожеж, вимагати від їхнього керівництва, аби вони слідували за особовим складом – не допустили лиха на об'єктах. Одночасно із забезпеченням профілактичної, роз'яснювальної роботи займалися і відновленням матеріальної бази підрозділу в Чорнобилі. Не цуралися й іншої "діяльності". Довелося збудувати невеличку баньку з басейном для особового складу, завершити ремонт і ввести в експлуатацію приміщення газодимозахисної служби. Будемо говорити відверто, виділялася невелика сума коштів "на все", тому ми, в ос-

ТА ДУШЕВНЕ ТЕПЛО

Тетяна ПОМАЗАНОВА

Блукаючи лабіринтами пам'яті, згадуються події днів минулих: далеких і не дуже; щасливих, освячених дзвінкоголовою весною, і трагічних, покритих чорною хусткою скорботи. Спливають, наче примари, картинки з минулого, додаючи серцю щему та мудрості – "все минає...". Так, і гострота сприйняття Чорнобильського лиха поступово зникає. Віра, Надія й Любов, як провідники майбутнього, дають насагу тим, хто тримається позиції дієвої доброти, чие покликання ніколи не допустити подібного. А сили долати лихо даються усім нам, хто живе на цій планеті, в ім'я посмішки дітей, які колись народяться на "чистій" землі

шалося на другому плані, а на першому – люди, службовий обов'язок, захист держави. Так нас виховували.

– Люди відпрацювали в екстремальній ситуації. А життя триває, але вже за інших умов. Та втрачене здоров'я великим шлейфом проблем за собою тягне певні зміни: і в плані роботи, і в особистому житті... І в цьому сенсі, дійсно, вже характер потрібен, аби жити далі. Як склалася доля у ваших колег, людей, які вас оточували тоді?

– У кожного по-різному. Зокрема мене хвилює доля, в першу чергу, молодих людей, кого, до речі, не потрібно було посилати в чорнобильське пекло, особливо – у кого дітей не було. Адже життя не стоїть на місці, вони повернулися до його звичного ритму, створили сім'ї, у них народилися діти. Я до 98-го року працював у Кіровограді, згадую, як доводилося допомагати їм. Замало того, що вони були хворі, надто близьке знайомство з атомом позначилося і на їхніх дітях. На жаль, багато людей, яких я знав, пішли у безсмертя, вмирали вони в страшних муках... У цілому з Кіровограда було відправлено в Чорнобильську зону 98 пожежників. Разом з іншими колегами, я написав книгу "Службовий обов'язок", де ми згадали про кожного учасника ліквідації наслідків лиха, їхнє життя до і після Чорнобиля. Приємно, що її позитивно сприйняв особовий склад. Молодому поколінню, яке приходить у систему цивільного захисту, потрібно на прикладах розповідати про службовий обов'язок. Це ще й своєрідна підтримка для тих, хто живий нині. Родини теж мають пишатися своїми батьками.

– На вашу думку, що потрібно, аби молоді люди усвідомили цінність життя, аби прийшло розуміння – треба бути його достойним?

– Ми багато в чому втратили, і, перш за все, у патріотичному вихованні молоді. Як би не критикували колишню радянську владу, а все ж таки тоді вихованню підрастаючого покоління приділялася значна увага. На мою думку, нині нам потрібна історична правда, яка дозволить робити об'єктивні висновки і твердження у сьогоденні. Вона й впливає на виховання нашої молоді.

– А з людьми, з якими вас поєднав Чорнобиль, підтримуєте нині зв'язки?

– Так, звичайно. Хоча часу пройшло чимало, більш того – це був зведений загін, з усієї країни працювали люди. Нині розкидало життя по світах... Але те, що відбулося, пройшло через серце. Починаючи ще з Кіровограда, та й зараз я в цьому напрямі працюю, робив і робитиму все можливе, аби ті дні ніколи не були забуті нашим народом. Зв'язок з побратимами здійснюється не тільки через зустрічі, спілкування... З нашої ініціативи біля будівлі управління пожежної охорони в Кіровограді було споруджено меморіал. У період, коли я працював на факультеті підготовки та підвищення кваліфікації керівного складу Міністерства, ми теж

пам'ятний знак відкрили. Минулого року представники громадських організацій, ветерани Броварського району були ініціаторами, а Всеукраїнська асоціація ветеранів та пенсіонерів підтримала почин, щодо будівництва в місті Бровари пам'ятного знаку на честь героїв Чорнобиля.

Наше завдання, спільно з ГУ МНС в Київській області, полягало у зборі коштів, проведенні тендерів, організації інших робіт. Його відкрили перед пожежною частиною. У цьому заході взяв участь і Міністр МНС України Володимир Шандра. Якщо раніше ми зводили їх тільки в пам'ять пожежників, то в Броварах присвятили подвигу всіх лік-

відаторів, усьому українському народу.

– Як цього року будете згадувати 26 квітня, певно, вже маєте якісь традиції?

– Я повинен сказати, що ми, декілька громадських організацій, виступили ініціаторами перед Міністерством соціальної політики та праці, а ті, в свою чергу, перед керівництвом держави, щоб впровадити відзначення Дня ліквідатора Чорнобильської катастрофи. Дякуючи розумінню цих структур, такий день започатковано 14-го грудня. Це свого роду – день перемоги над Чорнобильським реактором. І зараз усі заходи спрямовуються саме на цю дату, в тому числі відбувається заохочен-

ня чорнобильців як відомчими, так і державними нагородами. А вже 26 квітня, ми вважаємо, і маємо підтримку держави, треба вшанувати їхню пам'ять. Немає необхідності проводити масштабні заходи. Цього дня сталося лихо, про це й треба згадати у вузькому сімейному колі, запалити свічки у церквах, покласти квіти на могили... А Чорнобильська катастрофа торкнулася так чи інакше кожної родини і, на жаль, ще довго нагадуватиме про себе. Допомогти ветеранам, а вони, в основному, учасники ліквідації наслідків цієї аварії, матеріально, морально, додати душевної теплоти – ось в чому вбачаю свій громадянський обов'язок.

НАУКОВЦІ ПРИБУЛИ ВІДРАЗУ ПІСЛЯ ПОЖЕЖНИКІВ...

Наталія БАНДУРА, Тетяна СЕРДЮК

Першими вступили у двобій з атомним вогнем пожежники. Почалося одне з найбільш героїчних в історії пожежної охорони протистояння людей атомній стихії. Серед перших, хто став на боротьбу з гігантським радіаційним вулканом, були також співробітники Українського науково-дослідного інституту пожежної безпеки МНС України (колишньої філії Всесоюзного науково-дослідного інституту протипожежної оборони МВС СРСР), спеціалісти в галузі дослідження пожеж та вогнегасних речовин

Робота виконувалася переважно за двома головними напрямками: надання консультативної допомоги штабам протипожежної служби в Чорнобилі, Києві, Москві та пошук нових вогнегасних речовин і способів їх застосування під час гасіння можливих пожеж на ЧАЕС.

Вже 26-го квітня група наших співробітників у складі Анатолія Антонова та Олександра Волошаненка вирушила до Чорнобиля. Доводилось приймати відповідальні рішення. Адже з таким випадком спеціалісти зустрілися вперше. Стали в нагоді всі знання з атомної енергетики. Вивчивши перелік компонентів хімічних речовин, наявних на той час на станції, вони рекомендували один з них для застосування. Особисто здійснили скидання перших мішків з цим компонентом з борту гелікоптера в зону пошкодженого реактора. Крім того, 27-го квітня ними було розроблено конструкцію контейнера для

викиду хімічних речовин, здійснено технічний нагляд за його виготовленням та апробовано безпосередньо над реактором. Одночасно за участю співробітників Володимира Даниленка та Володимира Коваленка здійснювалось консультування представників хімічної служби щодо застосування пожежної техніки для дезактивації місцевості спеціальними речовинами.

У Києві було придбано всі компоненти для отримання піни, а на полігоні інституту відпрацьовано варіанти гасіння розлитого трансформаторного мастила шляхом покриття його швидкодіючою піною. ВДІПО МВС СРСР саме на той час опанував технологію отримання і застосування швидкодіючої піни для пожежогасіння. Вже мали дослідний зразок обладнання для генерації піни, так званий ранцевий варіант – це коли ємність із затверднувачем (кислотою) ствольник несе за

плечима. Досліджували способи охолодження графіту, гасіння трансформаторного мастила, пінополістиролу, кабельної продукції найрізноманітнішими речовинами, в тому числі й імпортними. Попри виконання основної роботи, перед ВДІПО МВС СРСР, філією якого був наш інститут, поставили низку додаткових завдань: визначити можливості використання англійського захисного костюма в радіаційнозабруднених зонах, а також проаналізувати варіант зниження ризику переопромінення особового складу, який працював на ділянках з високим рівнем іонізуючого випромінювання. Це була рятівна соломинка, за яку хапуються з відчаєм і безнадії, бо найскладнішою проблемою для науковців стало напрацювання способів захисту особового складу протипожежної служби від дії іонізуючих випромінювань. Створена для цього державна комісія, до складу якої входили співробітники інституту Дмитро Білкун та Анатолій Антонов, винесла рішення про цілковиту непридатність зазначеного костюма, що викликало велике розчарування. Захисні функції подарованих нам костюмів виявилися не кращими, ніж у звичайнісінького одягу. Пекучою ця проблема була ще й тому, що вона не піддавалася швидкому вирішенню і залишалася відкритою постійно. Катастрофа, яка не мала аналогів у світовій практиці, день у день породжувала нові проблеми, що потребували неординарних вирішень із залученням наукового потенціалу країни. Певна річ, що й протипожежна служба вимагала нових підходів та вдосконалення професійного озброєння відповідно до надзвичайно складних умов та специфіки праці в радіаційно забрудненій зоні.

Чимало критичних зауважень було спрямовано в той час у бік нашої науки, яка начебто виявилася абсолютно

безпорадною перед ядерною стихією, але ці дорікання були справедливими лише частково. Науковий і технічний потенціал будь-якої супердержави не був готовим до подібного удару. Японських робіт заклинити від надвисоких радіаційних полів. Не мали ніякого ефекту німецькі піноутворювачі, які до того часу вважалися універсальним засобом для гасіння будь-яких пожеж на АЕС. Тому, в лабораторіях та на випробувальних полігонах інституту кипіла цілодобова робота. Визначали способи пожежогасіння в умовах обвалення даху в приміщеннях ЧАЕС, перевіряли на горючість різні ізоляційні матеріали. У період з 9 по 11 травня 1986 року в умовах полігону проводилися масштабні випробування щодо визначення вогнегасної здатності різних типів піноутворювачів, у тому числі і закордонного виробництва, для забезпечення ефективного гасіння великих за площею розливів трансформаторного мастила. Тоді ж науковці визначили потрібні типи вогнегасних речовин, які під час взаємодії з цією рідиною доводили мастило до стану застигання і до повної втрати горючих властивостей цієї легкозаймистої рідини.

Над проблемою забезпечення ліквідації наслідків аварії на ЧАЕС Український науково-дослідний інститут пожежної безпеки безпосередньо працював також упродовж наступних років. Зокрема після аварії проводилися випробування горючості покрівельних матеріалів для визначення можливості їх використання для покриття машинних залів ЧАЕС. І сьогодні Інститутом робиться максимум можливого для вдосконалення протипожежного захисту та створення сучасних видів оснащення рятувальників, завдяки чому сподіваємося контролювати техногенні катастрофи та стихійні лиха.

Чорнобиль. 1987 рік.
На випробувальному майданчику

ВЕЛИКІ ПРОБЛЕМИ "МАЛОЇ ЗЕМЛІ"

Володимир ЯРОШЕНКО

Яких тільки фантиків не чіпляли на профспілки! Були вони й школою комунізму, й передовим загонем робочого класу, й оплотом трудящих, й ... Особливо густо подібними заялженими штампами рябіли засоби масової інформації напередодні святкування Міжнародного дня солідарності трудящих, тобто першого травня. Ось і ми вирішили розповісти про те, чим живе сучасна профспілка, але без прикрас, і в цьому нашому кореспонденту допоміг Голова Ради Чорнобильської об'єднаної організації профспілки, представник ЦК Атомпрофспілки Микола Тетерін

Побачивши людину з фотоапаратом та диктофоном, мій співрозмовник про всяк випадок зауважив, що говорити ми будемо відверто, не прикрашаючи дійсності, тож для публікації цього матеріалу редакції знадобиться певна мужність. Що ж, відвертість ніколи не лякала наше видання, особливо коли темою публікації є проблеми соціального характеру, що зачіпають чорнобильців. А таких проблем, на жаль, назбиралося досить багато. Що може зробити і що робить профспілка для їх вирішення?

Насамперед Микола Васильович повідомив, що Чорнобильська об'єднана профспілкова організація чисельністю 2 600 членів є досить помітною складовою частиною профспілки атомної енергетики й промисловості, котра на сьогодні об'єднує понад 76 тисяч осіб. Якщо взяти до уваги, що на підприємствах, підпорядкованих МНС, в Зоні відчуження працює близько трьох тисяч людей, то можна зробити висновок – профспілка має тут широке представництво. Її основу складають первинні профспілкові організації вищезгаданих підприємств. Виняток становить атомна станція, котра має власну первинну організацію, яка входить до іншої профспілкової структури.

Історія профспілкової організації Зони відчуження бере свій початок з того часу, коли після першого періоду подолання наслідків катастрофи на ЧАЕС визначилися напрямки й програми подальших планових робіт у Зоні та були створені відповідні спеціалізовані підприємства для їх реалізації. Фактично профспілкова організація стала дзеркалом виробничої структури, а її, так би мовити, золотий фонд утворили трудові колективи таких відомих підприємств як ВО "Комбінат", НВО "Прип'ять" та інших.

Згодом, коли час титанів минув, їх розпоршили на низку дрібніших підприємств, котрі тепер і визначають промисловий потенціал Зони відчуження. Тепер у складі цих юридичних осіб функціонують 14 первинних профорганізацій. Вони працюють активно і досить ефективно, проте, як свідчить практика, для надання профспілковому рухові необхідної енергетики й цілеспрямованої стратегії заради досягнення єдиної мети, якою є ефективний захист прав трудящих, потрібна консолідація зусиль окремих організацій, уміла координація їхніх дій з єдиного центру.

Саме таким центром у Зоні стала Рада голів первинних профспілкових організацій, голова котрої є посадовцем не тільки виборним, а й призначеним, тобто його кандидатура затверджена ЦК профспілок. Отже, Микола Тетерін – представник ЦК Атомпрофспілки в Зоні відчуження. Раніше про таких казали – профспілковий лідер. Та воно так і є, адже він працює в Зоні відчуження вже понад 20 років.

Слід зазначити, що описана модель побудови профспілкової організації – поки що єдина в Україні. Втім, Зона відчуження теж єдина, і то не лише в Україні.

Найголовнішим завданням профспілки, вважає Микола Васильович, сьогодні є забезпечення нормальних соціальних умов для людей, які працюють у Зоні відчуження. Наріжним каменем цієї програми стала заробітна плата. Вона тут не просто мала, а ще й має тенденцію до зменшення, в порівнянні з середньою зарплатою по країні. Про це свідчать, зокрема, такі статистичні дані: якщо 1996 року зарплата в Зоні перевищувала середню по Україні в 2,4 рази, то минулого року вона практично зрівнялася з середньою зарплатою в промисловості. Це сталося тому, що саме 1996 року уряд розділив навіл зарплату чорнобильців (а кожен з них тоді отримував подвійний оклад, і всі "накрутки" нараховувалися на цю суму). Одна половина поділеної зарплати була названа доплатою за роботу в Зоні, а друга виплачувалася ніби за нормальною схемою. Цю другу половину підвищили (до 264 гривень) тільки 2007 року, проте на неї не нараховували премій, надбавок, доплат. Натомість головну частину платні, де були зосереджені всі важелі економічного стимулювання у вигляді різних доплат, надбавок, премій тощо – заморозили.

Протягом 12 років ця рукотворна проблема не знаходила вирішення. Тоді, як у промисловості зарплата зростає пропорційно за всіма складовими, на підприємствах Зони відчуження працівники можуть сподіватися лише на її невеличке зростання, винятково за рахунок збільшення тарифів. Іншу ж частину обіцяної зарплати ніби й не відібрали, але – не дають. Аж 118 гривень 80 копійок – таку суму доплати встановили їм 1996 року, і впродовж десятиліття вона залишалася незмінною, незважаючи на інфляцію та подорожчання життя. Коли ж дочекалися змін, то виявилось, що навіть на цей

Голова Ради
Чорнобильської об'єднаної
організації профспілки,
представник ЦК Атомпрофспілки
Микола Тетерін

мізер добрі чиновники заборонили нараховувати премію. Мотивація ніби й зрозуміла, але від того не легше. Справа в тому, що раніше на доплату за роботу в Зоні відчуження нараховувалася премія, а ось 2006 року знайшлися благодійники, які не знали, чим би потішити чорнобильців до 20-ї роковини страшної катастрофи – та й обібрали цих сіромах.

Довелося профспілці серйозно втрутитися в псевдоекономічні експерименти новоявлених столоначальників, і ось після акції протесту, проведеної під керівництвом Міністерства праці та соціальної політики України, вищезгадану доплату в квітні 2007 року таки збільшили до 264 гривень, але її знову забули "прив'язати" до мінімальної зарплати.

– На боротьбу з цією новою несправедливістю, – пригадує Микола Тетерін, – ми витратили майже весь минулий рік. Велике спасібі нашому міністру Володимиру Шандрі й керівництву Мінпраці та соціальної політики – вони допомогли вирішити проблему, й тепер, починаючи з нового року, люди стали отримувати 150% від мінімальної заробітної плати. Тепер доплата стала залежною від цього узгаляненого державного показника, що цілком логічно й справедливо. Так, у разі підвищення мінімальної зарплати по країні, наприклад, на 10 гривень, доплата кожному з працівників підприємств Зони відчуження становитиме вже 15 гривень. Тепер динаміка зростання їхньої заробітної плати випереджатиме середній показник по промисловості – так воно й повинно бути. Посудіть самі: минулого року середня зарплата в Зоні становила лише 2 127 гривень (разом із доплатами). Тож додані тепер до неї 907 грн. 50 коп. – це цілком пристойна сума, навіть за кризових часів.

Підсумовуючи тему заробітної плати, Микола Васильович зауважив, що профспілкова організація Зони зуміла дещо зробити для трудящих, і це стало можливим завдяки особистій підтримці Володимира Шандри: "Цей міністр, якого я глибоко поважаю, вже багато зробив і продовжує робити для трудящих підприємств Зони відчуження. Ми з ним часто зустрічаємося, обговорюємо справи й проблеми. На одній із таких зустрічей минулого року домовилися підвищити тарифні ставки працівникам на 20%, сподівалися отримати на це додатково з бюджету близько 29 мільйонів гривень, бо влас-

них коштів було замало. На жаль, не так сталося, як гадалося: грошей нам не виділили, бо наші пропозиції до бюджету не прийняли. В результаті все залишилося так, як було".

Не дають спокійно спати профспілковим працівникам і керівникам підприємств Зони відчуження також борги підприємств перед своїми працівниками, утворені за рахунок несплачених доплат за вахтовий метод роботи, так званих добових. Минулого року людям недоплатили 1,3 млн. гривень, і це, незважаючи на те, що МНС надало Зоні допомогу в розмірі 15 мільйонів за рахунок інших своїх програм. Міністерство фінансів якось "викрутило" з цієї суми два мільйони, тепер їх бракує, а працівники залишилися без доплат. "Цьогоріч, – підкреслив Микола Васильович, – для виплати "добових" закладено 11 мільйонів гривень, замість 14 мільйонів розрахункових – знову бракуватиме грошей. Натомість Міністерство фінансів так вибудувало кошториси, що вже в першому кварталі відчувається нестача коштів. Мабуть, не завадить принагідно пояснити читачам, що виплата грошей працівникам підприємств Зони відчуження має певні особливості: посадові оклади виплачує МНС, а доплати йдуть за державною програмою через Мінпраці. Вони мусять платити нам через свої органи. Ось і виходить, що "добові" – це борги нашого Міністерства, а все інше – борги Мінпраці. Вони вже замільйонні й продовжують наростати, як снігова куля. Спасібі, що хоч обцяють розрахуватися, але де вони грошей візьмуть – невідомо".

Цікаво, а про яку суму йде мова, коли обраховуємо борги за "добові"? Виявляється, не так уже й мало – десь 500 гривень на одного працівника щомісячно. Якщо скласти до купи гроші за чотири місяці поточного року та ще додати борги минулого року, може вийти досить-таки кругла сума. Хочеться сподіватися, що цей борг людям повернуть хоча б до середини року, бо перше півріччя, зазвичай, скупе на фінанси.

Є у профспілки ще одна пекуча проблема, що не піддається вирішенню, набуваючи інколи скандального характеру. Це так зване лікувально-профілактичне харчування, а точніше – неможливість налагодити його на більш-менш пристойному рівні. "Згідно з постановами Кабінету Міністрів України, що приймаються по Зоні

відчуження кожні три роки, – розповідає Микола Тетерін, – нам, як території з особливими умовами праці, надається право організувати харчування працівників таким чином, щоб по можливості компенсувати втрату ними здоров'я під впливом негативних факторів Зони відчуження. Є нормативи, є списки рекомендованих продуктів, вони ніби й прості, але ціни тепер не ті, що колись були. Якщо годувати за нормативами, то потрібно витратити близько 40 гривень на одну особу. Два роки тому це був би просто розкішний обід, але ось уже другий рік ми не можемо витратити на спецхарчування більше, ніж 12 грн. 20 коп, і це разом із ПДВ. Отже, без ПДВ на сніданок витра-

чається 3 гривні, ще 4 – на обід, на вечерю залишається 3 гривні. Ми опинилися в скрутному становищі. Грошей вистачає лише на 50 грамів салату, 50 грамів "другого", а м'яса даємо лише 120 г, при нормі 200. Іншими словами, без додаткового фінансування справи не покращаться. Але сьогодні я навіть не наважуюся просити міністра про якісь кошти – у Міністерства теж їх немає, і взяти ніде. Я вдячний міністру вже за те, що він згодився зарахувати названу проблему до пріоритетних на поточний і найближчі роки. Може, криза мине, тоді спільними зусиллями й харчування в Зоні налагодимо".

Потребують вирішення й інші важливі питання. Так, наприклад, автобу-

си, котрими возять людей на вахту, здебільшого старі й маломісні, та ще й часто ламаються. Взимку в них холодно, але інших немає.

Гострими стають житлово-комунальні питання. Навіть елементарний ремонт даху над гуртожитком чи заміна водопровідного крана стали проблемними.

На думку Миколи Васильовича, нормальній роботі дуже шкодить так звана ротація кадрів, простіше кажучи – часта й не завжди обґрунтована заміна начальників різних рівнів. Це небезпечна хвороба, адже керівник, який відчуває своє тимчасове положення, навряд чи стане справжнім дбайливим господарем.

Насамкінець Микола Тетерін підкреслив, що проблеми Зони відчуження ускладнюються відсутністю належного фінансування, але нею зовсім не висчерпуються.

Навіть там, де проблем ніби немає, вони виникають, коли в Україні немає єдиного державного органу, котрий був би наділений необхідними повноваженнями для координації всіх чорнобильських програм.

На думку Миколи Васильовича, такий орган повинен бути наділений правом вирішувати з Мінфіном і урядом будь-які питання, що стосуються фінансування діяльності чорнобильських підприємств, без будь-яких посередників.

ДВА ВАРІАНТИ РЕАБІЛІТАЦІЇ ЗОНИ: ЯКИЙ З НИХ ДОЦІЛЬНІШИЙ?

Алла АКСЬОНОВА

Чорнобильська АЕС, і особливо аварія 1986 року, відчутно вплинула не лише на людський організм, а й на навколишнє природне середовище. Рішення України про остаточну зупинку ЧАЕС та перетворення територій навколо неї у безпечну екосистему поставило перед суспільством низку проблем щодо реабілітаційних заходів

Після тривалого вивчення ситуації вчені для реабілітації територій Зони відчуження вбачають два варіанти. Своєю думкою з приводу кожного з них поділиться із читачами нашого видання кандидат технічних наук, старший науковий співробітник, начальник відділу промислової екології та експертиз Міжнародної радіоекологічної лабораторії Чорнобильського центру **Борис Осколков**:

– У нашому суспільстві питання реабілітації території Чорнобильської зони відчуження традиційно розглядають тільки з погляду впливу негативних наслідків на людину. Тобто, якщо можливе повне і безмежне використання природних ресурсів даної території людиною – реабілітацію досягнуто. При цьому, ми оцінюємо радіаційний чинник лише з величини дозових навантажень на людину, а не територію чи екосистему, і тільки з погляду її (території) придатності для сільськогосподарської діяльності або для постійного проживання на ній людей. Однак це неправильно, оскільки реабілітація у даному випадку може мати два варіанти: відновлення індустріальної системи і відновлення природних умов територій. Щодо першого, то будь-яке велике промислове будівництво, в тому числі й зведення АЕС, вже від самого початку кардинально змінює навколишнє середовище людини в районі розташування станції. Змінює воно й природні елементи, з яких складається регіональний біогеоценоз або екосистема. Більше того, якщо мова заходить про виведення цієї електростанції з експлуатації, то кінцевою метою є, як правило, лише повний демонтаж всіх її споруд із вивантаженням палива та захороненням усіх радіоактивних відходів. Тобто, фактичне припинення техногенного впливу на навколишнє середовище в районі розміщення АЕС. Після цього передбачається доведення виробничої території в стан, який дозволив би її використовувати в будь-яких інших цілях. У такий спосіб можна відновити тільки так звану індустріальну систему. Однак ліквідація лише

техногенної (специфічної для АЕС) дії на навколишнє середовище не дасть ефекту повного відновлення його природних умов, бо останні передбачають не тільки відсутність деградаційних процесів на даних територіях, а й не втручання у відновлення екосистеми людини. Якщо ми поглянемо на Чорнобильську зону відчуження, що виникла після аварії, з позицій самостійного розвитку природних процесів, то доведеться констатувати, що вона не є територією "найбільшої екологічної катастрофи", як її досить часто називають ЗМІ. Природні ландшафти регіону продовжують розвиватися. На "катастрофу" ця територія перетворюється, тільки якщо брати до уваги, що необмежене використання даної території людиною небезпечно для її життя і здоров'я.

З урахуванням цих міркувань, реабілітація Зони відчуження виглядатиме трохи інакше. І напрямки діяльності, в тому числі й виведення ЧАЕС із експлуатації, необхідно здійснювати за принципами мінімізації втручання людини та індустріального впливу на природні процеси. Тобто, потрібна ліквідація всіх наслідків людської активності на даній території із виключенням будь-якої несприятливої дії Зони на здоров'я всього населення країни. Такі результати можуть бути забезпечені проведенням комплексу заходів, а саме: видаленням і надійним захороненням відпрацьованого палива, експлуатаційних РАВ і ПВМ ОУ. При цьому споруда нових об'єктів переробки і захоронення РАВ повинна здійснюватися в повній відповідності з вимогами норм, а також мають бути передбачені всі природоохоронні вимоги в частині скидань і викидів забруднюючих речовин. Повинні бути вжиті заходи щодо максимально можливого видалення, а у разі неможливості з економічної точки зору, максимального закріплення всіх радіоактивних речовин. Що це означає? Проектом повинен бути визначений рівень гранично допустимого залишкового забруднення радіоак-

тивними речовинами конструкцій, при якому не потрібно їх захоронення як РАВ. Критерієм рішення має бути середній рівень вмісту радіоактивних речовин в ґрунті ближній зоні (поверхневий шар 0-5 см). Всі матеріали, конструкції, що мають більш високий рівень вмісту радіонуклідів, підлягають переробці й захороненню як РАВ. Це відноситься не тільки до споруд блоків, що експлуатувалися, але й до об'єкта "Укриття". У деяких випадках окремі конструкції можуть бути залишені на місці, якщо доведено міцну фіксацію радіоактивного забруднення й неможливість його міграції в навколишнє середовище при будь-яких імовірних впливах у межах строку консервації станції й Зони. Усе, що рухається та має вище допустимих рівнів, повинне бути перероблене й захоронене.

Що стосується рекультивации територій, зайнятих будівлями і спорудами ЧАЕС, у тому числі і спорудами 3-ї черги, законсервованими 1987-го року, то, виходячи з економічних міркувань і з урахуванням принципу міні-

мізації людської діяльності в Зоні, їх доцільно залишити для природного руйнування, забезпечивши контроль безпеки деструкційних процесів. Проектом може бути визначений перелік об'єктів і ділянок, територію яких можливо рекультивувати згідно з умовами Зони відчуження. Тобто, деякі об'єкти можуть бути демонтовані повністю, і на цій території може бути відновлений ґрунтовий шар з рівнями радіоактивного забруднення, що не перевищують або нижчі за середні величини для "ближньої зони".

Особливої уваги потребує водоймище-охолоджувач – штучне водоймище, існування якого забезпечується щорічним підживленням води з річки Прип'ять в об'ємі близько 130 млн. куб. м води на рік. Водоймище містить більше 5 000 Кі радіоактивних речовин у донних відкладеннях, і не може бути ліквідоване без серйозного екологічного аналізу. Як свідчить докладне дослідження наявної інформації щодо водоймища, проведене останніми роками, даних, необхідних для ухвалення обґрунтованих рішень, недостатньо: відсутні повні дані щодо кількості і розподілу радіоактивних речовин у водоймищі, їх фізико-хімічні характеристики, а також необхідні дані для прогнозування їх поведінки у майбутньому і оцінки ризику їх впливу на здоров'я людини і навколишнє природне середовище.

В цілому, при виконанні комплексу реабілітаційних робіт повинен бути забезпечений захист населення і навколишнього природного середовища від радіоактивних і нерадіоактивних шкідливих дій, пов'язаних з процесами припинення експлуатації ядерної установки, а також зведені до мінімуму проблеми, створювані для майбутніх поколінь.

Борис Осколков,
кандидат технічних наук

ВІН ДИВИТЬСЯ НА СВІТ ПО-ФІЛОСОФСЬКИ

"Народження людини" – картина Віктора Петрова

Галина МОЙСЕЄВА

Віктор Петров малював з дитинства. Для нього це було так же звично і природно, як дихати. І тому, коли постало питання, куди йти навчатися, він подумав, що малювати уже і так вміє, а от чомусь серйозному повчитись слід. І вступив на фізичний факультет столичного університету, вирішивши одночасно бути і фізиком і ліриком. За розподілом його направили на ЧАЕС, хоча енергетиком за спеціалізацією він не був. На станції, особливо коли дізнались про хобі Віктора, його зустріли "с розпростертыми объяттями". Тож працював інженером, а за сумісництвом малював стіннівки, оформляв "червоні куточки", а у вільний час сповна віддавався своєму захопленню

Субота та неділя у нього, зазвичай, були вихідними, тож аварію зустрів удома, в Прип'яті. І чув той смертоносний зойк "мирного атома". Вікна його квартири виходили в зворотний бік, тож не міг його бачити, але в душі поселилась тривога – звук той не був схожий ні на який інший, який чув до того. Людина духовна, тонка, з надзвичайно розвинутою інтуїцією він серцем відчув: тут щось не так, це, напевно, вибухнуло на станції. Як виявилось згодом, душа віщувала правильно, хоч вірити в те зовсім не хотілося. Потім була евакуація, згодом – повернення на станцію. Працював тут до 1997-го, поки не потрапив до лікарні. А потім сказав собі: досить.

Сьогодні Віктор уже, можливо, і жалкує про той свій нерозважливий крок у юності, коли самовпевнено вважав, що у малярстві йому уже навчатись нічому. Так, має свою, тільки йому притаманну техніку, свій творчий почерк. Він, дійсно, справжній професіонал. Але шкода часу, витраченого не на свою справу. Людина скромна, він про це не говорить, та спілкуючись, розумієш: художник уже зрозумів, відчув – кожен з нас приходиться на цю землю з певним завданням, певною місією. І як старанний школяр має її ретельно вико-

нати. Бо від цього залежить не лише власне життя, а й життя всіх оточуючих, буття наступних поколінь.

Три роки життя Віктор Петров поклав на зведення власного гнізда у селі Процьків неподалік від Києва. В ньому добре ведеться і його сину та донці від першого шлюбу, який, на жаль, розпався за рік до всенародної трагедії, і сину його нинішньої любі половинки. Хоч і далі продовжував малювати – влаштував власні художні виставки, брав участь і в колективних, навіть міжнародних, твердо вирішив для себе: пора братись за творчість по-серйозному. Він має донести до розуміння інших те, до чого великою працею душі дійшов сам. Картини цього художника глибоко філософські. Й незалежно від того, зрозумів ти відразу, що хотів автор сказати, чи маєш поміркувати над тим, що побачив – вони викликають стан медитації. Кожне з полотен крім назви має ще й глибокий текст, який змушує задуматись над сенсом свого буття. Його полотна: "Хрест Ісуса", "Нить життя", "Мадонна" вражають трагедійністю, апокаліптичністю. Вони закликають жити у злагоді з собою, не кидати виклик природі бездумним будівництвом атомних монстрів.

– Чорнобильська катастрофа, – ділиться своєю тривогою Віктор Васильович, – можливо, останнє попередження людству. Техногенне навантаження на нашу планету нині сягає такої межі, за якою починаються незворотні процеси. Своєю картиною "Останній Янгол" я хотів сказати, що нам дається шанс – янгол на спустошену землю виливає життєдайну вологу, сподіваючись напоумити нас. Учені стверджують, що останнім часом спостерігається наростаючий процес зникнення живих організмів – щороку йдуть у небуття тисячі видів, виникає ланцюгова реакція вимирання. На полотні "Нить життя" я хотів показати це космічне явище. Його виточки перебувають на невидимих рівнях буття, проявляючись в інформаційних структурах, закручуючись у потрібну спіраль ДНК, охоплюючи всю розмаїтість живих організмів, ускладнюючись і диференціюючись у своїх якість. Це буття і породжує людину. Життя, як явище – вічне. А от людина, як вид – уразлива. І тягар екологічних проблем, навішаний на маятник, що розгойдується, як лезо бритви може перетяти тонку нитку життя. Воно вже торкнулося нити: Чорнобиль – радіація – різке зростання екологічних захворювань у дітей – роз-

балансування гомеостазу людини.

Картина "Квіти, що випарувалися" я написав за рік до Чорнобиля. Всеохоплююча атомна пожежа у вигляді меча, що спускається з неба, спопеляє Землю, спалюючи найпрекрасніше – квіти, а ще ми бачимо випари у вигляді ненароджених дітей.

В науці існує другий закон термодинаміки: "в замкненій системі міра хаосу збільшується". Людство – не замкнена система, але технічний прогрес, постійно ускладнює матеріальне середовище, яке створює: машини, пристрої, технології. Людині потрібна енергія. Людина навчилася брати її з внутрішнього середовища, підвищуючи її ентропію (тобто, міру хаосу). Природі потрібні були мільярди років, щоб структурувати себе енергетично. Людина всього за якихось кількох сот років зробила розбалансування.

Якщо не буде знайдено виходу, людська цивілізація піде в небуття. І жодні безвідхідні технології й інші природоохоронні дії, при всій їхній необхідності, самі по собі не спроможні вирішити проблему рятівальної взаємодії людини й природи. Вони можуть лише допомогти витратити деякий час. Шляхи вирішення проблеми – в перегляді ролі людського розуму в загальній картині Буття...

РЯТУВАТИ ЖИТТЯ – І ПОКЛИКАННЯ, І РОБОТА

Олена МАЛЯРЕНКО

В уявленні більшості герой – це людина сильна духом, незламна, людина-пам'ятник. Та є й інший бік героїзму, ознаки якого сформувалися від усвідомлення, що у найважчий час ти вчинив правильно, гідно. Випробування, які довелося витримати такій людині, з роками стають не так гірким спогадом, як, радше, цінним досвідом. Скарбом, яким ти повинен поділитися з нащадками, щоб вони знали: людина завжди може бути переможцем. Навіть у тих випадках, коли опиняється сам на сам із невідомим та підступним ворогом. Так, як це було незабутнього 1986-го року

"Перше враження від Прип'яті – застигла електрокардіограма у пацієнта в реанімації. Пряма лінія і тривожний звуковий сигнал. Мертве місто, у якому зовсім недавно пульсувало життя. А тепер... На вітру риплять покинуті гоїдалки, тріпочуться на балконах простирадла, з вікон визирають покинуті квіти у вазонах, ляльки. Це враження важко передати", – такими словами починає розповідь про чорнобильський період у своєму житті Валерій Шорохов.

Валерій Миколайович, попри математичне обдарування, готував себе до роботи військового лікаря. лейтенантом медичної служби потрапив до Херсона у 1973 році після закінчення Ворошиловградського (нині Луганського) медичного інституту. Спочатку пропрацював п'ять років лікарем на суднобудівельному заводі, а з 1977 року служив в УВС України в Херсонській області.

"Чи думав я, коли закінчував у 1976-му році інтернатуру з радіології, що мені доведеться застосувати ці знання на практиці? Звісно, що ні. Та це – життя. Часто доводиться бути першопрохідцем".

Отож саме йому довелося організувати та очолити у 1986 році зведений медичний загін УВС Херсонської області: десять лікарів (хірурги, терапевти, психіатри, невропатологи тощо), сім фельдшерів, медсестер та лаборантів, три водії. У такому складі вони з 25 вересня до 26 жовтня перебували у 30-тикілометровій зоні, виконуючи покладені на них завдання з надання першої долікарської та лікарської допомоги, здійснення санітарно-гігієнічних, профілактичних та протиепідемічних заходів, а також охорони громадського порядку. Ночували у селищі Термахівка, а з шостої ранку до 23-ої години вечора працювали у Чорнобилі й Прип'яті, обслуговуючи безперервний потік ліквідаторів. Адаже деякі з ліквідаторів працювали на завалах по кілька секунд у спеціальному захисному костюмі – довше було смертельно небезпечно.

"Я можу пишатися, що жоден з 30-ти ввірених мені людей, медиків, не постраждав. До наших часів не дожив тільки один чоловік – мій тезка, Валерій Лебедев. Усі інші – живі й здорові,

звісно, за календарем і за паспортом, – посміхається Валерій Миколайович. – Може, хтось буде посміхатися, але я повинен сказати: секрет живучості простий. Крім необхідних препаратів, ми взяли з собою найкращий радіопротектор – червоне вино, та ще й у достатній кількості. Я особисто слідкував, щоб кожен вживав не менше трьох склянок на день – зранку, перед заїздом до зони, в обід і увечері, після виконання санітарних та дезактиваційних процедур. А ще робили "коктейль" – трав'яний відвар, сироп шипшини і звісно, спиртвміщуючі компоненти".

Слід сказати, що повернення лікаря Шорохова додому з нетерпінням чекали дружина та двійко синів. Тільки старший з хлопців на той час був школярем. Він пообіцяв повернутися – і повернувся.

На запитання, як склалося життя після Чорнобиля, Валерій Миколайович відповідає з притаманним йому гумором: "Склалося як життя. Повернувся на роботу і до 1995 року працював в УВС". Від госпіталізації свого часу відмовився, про інвалідність, яку отримав після 86-го року, говорить не охоче, пояснюючи це так: "Треба жити. Не жаліти себе, а жити. Стільки довкола цікавої роботи!"

До речі, заняття, після виходу на пенсію у 1995 році, для енергійного чоловіка знайшлося. І знову ж таки – робота першопрохідця, піонера. На той час, у середині 90-х, стали створювати замість широковідомих ВТЕКів так звані МСЕ – медико-соціальні експертні центри. Заступником головного

лікаря Херсонського обласного центру МСЕ став Валерій Миколайович. Бу-квально з нуля довелося опанувати нову галузь роботи, розвивати невідомий напрямок. Крім того, дбати про кожного з більш ніж ста ввірених йому осіб – членів 12-ти районних та міжрайонних комісій. І так п'ять років.

Та життя знову не поскупилося на корективи – у 2001 році був прийнятий закон "Про соціальне страхування від нещасних випадків та професійних захворювань". На Херсонщині, як і по всій Україні, створили відповідний фонд і запросили на роботу людину, якій можна було довірити відповідальну посаду – Валерія Шорохова. Фонду він присвятив ще п'ять років свого життя. Знову починаючи з нуля і вкладаючи сили й душу – інакше він і не вмів.

Творче та професійне покликання, вміння відчутти та відгукнутися на потребу у собі, спонукало вкотре змінити місце служби. У зв'язку зі створенням МНС України та реорганізацією підрозділів, виникла окрема служба – аварійно-рятувальний загін спеціального призначення (АРЗСП). До медичного пункту, здатного у випадку надзвичайної ситуації або на воєнний час перетворитися на мобільний медичний пункт зведеного загону ГУ МНС області, і запросили Валерія Миколайовича на роботу.

Вже на новому місці йому, чорнобильському ветерану, довелося побачити та протистояти трагедії нового часу. В альбомі лікаря Шорохова, крім знімків з лекцій та заліків, щоденного надання допомоги бійцям МНС та

Він і сьогодні залишається на бойовому посту, на варті спокою, здоров'я та безпеки

постраждалим мешканцям, є фотографії з Новобогданівки, з лісової пожежі 2007 року, з Євпаторії... Героїзм – стриманий, мужній, сповнений оптимізмом, гумором, любов'ю до життя та людей – знову і знову змушує, як замолу, не шкодувати себе, а йти вперед, туди, де чекають на твою допомогу.

Завершуючи зустріч із Валерієм Миколайовичем, тисну йому руку. Адже як важливо нам бути насправді вдячними таким незламним, енергійним людям, які були і залишаються на бойовому посту, на варті спокою, здо-

ров'я та безпеки. І, крім того, підготували і виростили собі гідну зміну: обидва сини прийняли естафету від батька і служать безпеці України. Готує себе до майбутніх подвигів і лобий онук, нині учень шостого класу.

І їм, і нам усім є у кого вчитися, є кому дякувати, є кого привітати із тим, що Україною крокує нова післячорнобильська весна і несе життя й радість, врятовані для нас тисячами героїв-ліквідаторів, вчених, військових, лікарів. Таких як і Валерій Миколайович Шорохов.

Вручення ордерів на квартири

Урочисте вручення ордерів на квартири у новенькому цегляному будинку на вул. Академіка Кримського – один із заходів Міністерства України з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи до 23-х роковин аварії на станції. Помешкання були придбані торік у межах програми "Забезпечення житлом громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи". Нині на квартирному обліку на Київщині перебувають понад 5 000 родин-чорнобильців. На придбання готового житла для чорнобильців у Київській області минулого року з державного бюджету було виділено 50054,3 тис грн., 10520,660 тис. грн. з них – на закупівлю помешкань у Білій

Церкві. А всього у 2008 році МНС були придбані 87 квартир для чорнобильців. Здавалося, сама природа раділа за них – ніжила лагідними, вже по-літньому теплими сонячними промінчиками – адже стільки років вони мріяли про цей день, з нетерпінням очікували на нього. Тож тепер не стримували емоцій – молодші радісно сміхались, у старших на очі наверталися сльози.

Знайомимось із одним з винуватців цієї приємної події. Валерій Манас нині працює водієм у Василькові. А того, уже далекого, 86-го він тільки демобілізувався з лав Радянської Армії й влаштувався на роботу в санстанцію. Коли сталася трагедія, Валерія відрадили до Чорнобиля. Вовзив лікарів у визначені точки уже повністю відселеної зони для відбору

З НОВОСІЛЛЯМ !

Галина МОЙСЕЄВА

Дев'ять поліських родин, постраждалих унаслідок Чорнобильської катастрофи, нещодавно стали власниками нового житла у Білій Церкві, що на Київщині. А одна родина – Олександра Даниленка, яка сьогодні налічує 12 осіб, отримала відразу дві квартири – три-та чотирикімнатну. Ще шість квартир за минулорічною програмою чорнобильці отримали тут раніше

проб – землі, води, повітря (таких місць було 100). Потім ці зразки відправляли на станцію для заміру в них рівня радіації. Першого разу працював у зоні близько місяця, у 87-му знову був тут близько тижня. На квартиру родина стояла 15 років. І ось тепер, коли народилася ще одна донечка – Софійка (старшій, Юлі, 5 травня виповниться 14) отримують трикімнатне помешкання.

"Чекали ми його довго, – ділиться щасливий Валерій Володимирович. – Я навіть здивувався, що в наш час, коли в країні криза, наша мрія, на решті, може здійснитись. Тому, коли запропонували квартиру тут – відразу і згодились, – додає з сяючою посмішкою дружина Надія. – В наш час це, мабуть, подарунок долі".

Вручити ордери і привітати радісних новоселів прийшли заступник міністра МНС Володимир Холоша, заступник Білоцерківського міського голови Валерій Гнатюк та заступник голови Київської облдержадміністрації Володимир Максименко. "Мені надзвичайно приємно, що навіть у ці скрутні часи ми продовжуємо рухатись вперед з виконання житлової програми, – зазначив Володимир Холоша. – Я радий за вас,

радий за те, що хоча б на 23-ті роковини після катастрофи, ви реалізували своє право на поліпшення житлових умов. На жаль, цьогорічний бюджет, у зв'язку з кризою, нових закупівель квартир не передбачає, але МНС України робитиме все можливе задля вирішення цієї проблеми. Біла Церква – чудове місто. Хай воно стане для вас рідним!"

Заступник міського голови Валерій Гнатюк висловив подяку МНС, наголосивши, що саме завдяки зусиллям Міністерства реалізовується програма забезпечення чорнобильців житлом, лише в Білій Церкві на нього очікують понад 500 родин. Заступник голови Київської облдержадміністрації Володимир Максименко висловив побажання, щоб будинки для чорнобильців зводилися швидше. І щоб не дев'ять сімей, як нині, а 90 ставали господарями в них. На Київщині мешкає дуже багато потерпілих унаслідок Чорнобильської аварії, які потребують поліпшення житлових умов.

Нарешті на запрошення господарів, які, як виявилось, сьогодні теж вперше переступили цей поріг, ми у просторому трикімнатному помешканні, у холі якого, без перебільшення, можна вільно їздити на велосипеді. Принаймні на дитячому – точно.

ЛЮДИНА І ПРИРОДА: ЧИ МОЖЛИВЕ ГАРМОНІЙНЕ СУСІДСТВО?

Алла АКСЬОНОВА

Якщо відповідь із приводу гармонійного сусідства шукати в реаліях життя, вона, безумовно, буде негативною. Скажімо, історія розвитку тваринного світу нинішньої Чорнобильської зони відчуження лише за останні два століття неодноразово це фіксувала. Однак вчені, котрі багато років після аварії на ЧАЕС досліджують фауну території Зони, знають, як виправити ситуацію

Перший серйозний наступ людини на фауну території нинішньої Зони відчуження, як свідчать історичні антології, відбувся ще на початку 18 ст., коли у регіоні розпочалося активне лісорозведення для отримання деревини. У цей період із тамтешніх місцин зникають такі копитні як: тур, зубр та тарпан (дикий кінь на зразок коня Пржевальського, який мешкав у лісах та степах лише України). До речі, нині у світі нема жодного представника останнього. Правда, в Європі спробували вивести його гібрид, однак багато вчених-зоологів вважають, що отриманий результат є невдалою копією тарпаноподібного коня. Крім цих трьох видів, рідкісними у Зоні відчуження стають ведмідь, россомаха та бобер. Проте більш трагічні наслідки від людської діяльності тваринний світ даних територій зазнав пізніше. Друга половина 19 ст. – різко зростає щільність заселення територій Полісся (зменшуються площі лісів, збільшується кількість орних земель). Відчутно зменшується чисельність представників усіх лісових видів, а деякі, зокрема, россомаха, ведмідь, бобер та глухар – взагалі зникають. У другій половині 20-го ст. на даних територіях у політиці сусідства людини з природою для тваринного світу настала "відлига". Активно розпочалися планові роботи із лісовідновлення. В результаті – відчутно збільшилась чисельність козулі, кабана та лося. Відновилися і популяції бобра, єнотовидного собаки та ондатри. Але вже до початку 80-х років, через будівництво в 60-ті ЧАЕС та Київського водосховища, фауна Полісся за ви-

довим та кількісним складом дуже збідніла. Збереглася вона тільки на територіях об'єктів природно-заповідного фонду (Поліський заповідник та Дніпровсько-Тетерівське заповідно-мисливське господарство).

Найсуттєвіші негативні корективи у життя тваринного світу Зони відчуження внесла аварія на ЧАЕС, а точніше її наслідки, ліквідаційні заходи, евакуація населення та процеси, залежні від аварії (кліматичні особливості після аварійних років; 11-річні цикли сонячної активності, з якими синхронізуються динаміка чисельності багатьох видів тварин).

З 1992 року в Зоні відчуження розпочалося поступове відновлення та стабілізація чисельності та структури фауністичних угруповань. За відносно невеликий проміжок часу чисельність великих ссавців дійшла до стану стабільної циклічності. Тобто, компоненти системи "хижак-жертва" набули рівноваги між собою. У 2000 році в результаті досліджень за державною програмою "Фауна" вченими Міжнародної радіоекологічної лабораторії "Чорнобильського центру", ДСНВП "Екоцентр", Інституту зоології та інших наукових закладів були отримані наступні дані чисельності основних видів великих ссавців на території Зони відчуження: вовк – більше 300 особин, рись – понад 18, дикий кабан – 3-4 тис., козуля – 2-3 тис., лось – не менше 1 500, олень європейський – до 200-300 особин, бобер річковий – 1-1,5 тис. Варто також зауважити, що інформацію про стан та процеси, які відбуваються в більшості основних груп фауни Зони відчуження, вченим доводилося добувати ско-

В 1998 році в Чорнобильську зону відчуження було завезено коня Пржевальського

ріше теоретично (методами експертної оцінки та проведенням аналогії), оскільки їх практичні можливості обмежуються недостатнім фінансуванням. Згадана державна програма "Фауна" передбачала практичні заходи, які безпосередньо впливають на чисельність та видовий склад угруповань тварин Зони відчуження: обмеження та регулювання чисельності вовків, створення вільної популяції великих трав'яних ссавців – "тарпаноподібних коней" (європейський гібрид), зубра та "відновленого" тура. На практиці ж із зазначеного створено лише вільну популяцію коней Пржевальського та проводиться відстріл вовків.

То ж чи мо-

жливе гармонійне сусідство людини із тваринним світом Зони відчуження? Безумовно, можливе, запевняють вітчизняні науковці. І для цього не так вже й багато потрібно: заповідний режим, який за словами вчених Міжнародної радіоекологічної лабораторії "Чорнобильського центру", сприяє збагаченню фауністичних комплексів та тверда позиція до проблеми збереження тваринного світу і належної охорони його рідкісних видів з боку держави. Щодо першого, то він у Чорнобильській зоні відчуження нині майже такий, оскільки суто заповідний передбачає повну відсутність людини. Стосовно іншого боку даного питання, то пропонуємо вашій увазі коментар фахівця.

ДУМКА З ПРИВОДУ

Сергій Гащак, заступник директора з питань науки Міжнародної радіоекологічної лабораторії "Чорнобильського центру", кандидат біологічних наук – Природа даної території, через відсутність державного фінансування наукових експедицій, нині мало вивчена і потребує постійного та більш детального вивчення. Але навіть з того, що відомо, можна з упевненістю говорити: у Зоні відчуження охороняти є що: 49 видів ссавців (рукокрилі, комахоїдні, гризуни, зайцеподібні, парнокопитні, хижі) із 70 можливих зустрічаються на території Зони. А вони, до речі, занесені у Європейський список тварин і підпадають під охоронну дію Боннської конвенції 1979 року "Про збереження мігруючих видів диких тварин". Крім цього, в Україні серед європейських країн найбільша група "червонокнижних" птахів. Багато з них були помічені науковцями й у Зоні відчуження. Зокрема доведено наявність 11 видів, що постійно там перебувають, а ще 20-ть – під час весняних і осінніх міграцій, оскільки Чорнобильська зона розташована на перехресті великих міграційних шляхів, що проходять уздовж річок Дніпра та Прип'яті. Крім того, близько 41 виду цієї території обирають для зимівлі. Частина з них також підпадає під особливу охорону.

Взагалі перелік "червонокнижних" видів ссавців, які можуть мешкати на території Чорнобильської зони достатньо строкатий: рясопівка мала, нічниця вейча, нічниця ставкова, широкоух європейський, вечірниця мала, вечірниця велетенська, заєць-біляк, вовчок сардинський, видра річкова, борсук, горностай, норка європейська, рись європейська тощо. В 1998 році в Чорнобильську зону відчуження було завезено коня Пржевальського, який теж занесений до світової Червоної книги. Однак у Червоній книзі України його немає. Пояснюють цей факт тим, що цей вид не є природним для нашої природно-географічної зони. Звідси й неналежне фінансування екозахисних програм, втрата існуючих рідкісних видів (на зразок тих двох зубрів, що були завезені до Зони відчуження для відновлення популяції, які через недбалість загинули) і насамкінець – непоодинокі випадки браконьєрства на закритому режимному об'єкті, яким є Чорнобильська зона відчуження. Все це й заважає гармонійному співіснуванню людини та природи.

ДОВІДКОВО

У перший період – приблизно 60-80 днів після вибуху реактора, відзначено зниження чисельності (в три-п'ять разів) мишоподібних гризунів у ближній зоні ЧАЕС. Також зареєстровано повне зникнення чорного стрижа. На думку вчених, це сталося внаслідок дії іонізуючого випромінювання та хімічних речовин, що застосовувалися при дезактивації. Теоретично можна було очікувати масове зниження чисельності хребетних, оскільки їх радіочутливість вища, ніж у хвойних рослин. Однак документальні дані про масову загибель хребетних у ближній зоні відсутні.

Другий період тривав до кінця 1991 р. і характеризувався пригніченням окремих груп фауни. Дослідження дев'яти видів птахів антропогенних ландшафтів, що проводилося в цей час, виявило видові відмінності. Зокрема у деяких видів реєструвалося зменшення чисельності (шпак звичайний, грак, голуб сизий), а деякі взагалі зникли (чорний стриж, ластівка берегова, ластівка міська). Обстеження гнізд виявило високу загибель кладок, пташенят (на різних стадіях), а також дорослих птахів. Причини:

- погіршення кормової бази з припиненням сільськогосподарських робіт, а також зменшенням харчових відходів;
- використання для процесу травлення піску з радіоактивними частками призводило до високого внутрішнього опромінення;
- гостре зовнішнє опромінення та ураження органів дихання радіоактивним пилом у місцях гніздування.

"ЗАХИСТИТИ СЕБЕ МОЖНА, ЛИШЕ ОБ'ЄДНАВШИСЬ..."

Наталка ПОКЛАД

Напередодні чергової роковини Чорнобильської трагедії наш кореспондент мав відверту розмову з президентом Всеукраїнської громадської організації інвалідів "Союз Чорнобиль Україна" Юрієм Андреевим

– Прошу, пане Юрію, – трохи історії.

– 1989 року ми створили дві організації: одна з центром у Москві, інша – з центром у Києві. А 15 червня 1990-го відбулася історична подія: чорнобильці СРСР на з'їзді в Києві об'єдналися, була прийнята концепція майбутнього чорнобильського законодавства, і радянська влада, яка перед цим ігнорувала окремі звернення до неї чорнобильців, була змушена визнати їхню організовану думку; парламенти України, Росії та Білорусі прийняли відповідні закони, а в решті республік відповідні постанови прийняли Ради Міністрів. Ось лише з цього моменту з'явився державний соціальний захист чорнобильців. Але мав бути орган виконавчої влади, який би координував комплекс робіт, і з нашої ініціативи був створений держкомітет. Його очолив Георгій Готовчиць, – він зробив надзвичайно багато для ліквідації аварії і посмертно нагороджений найвищою нагородою "Союз Чорнобиль Україна" – орденом Чорнобильського хреста № 1.

– За попередньої влади були прийняті закони, які сьогодні не завжди виконуються. Як ви на це реагуєте?

– Ці закони почали прийматися в 1990-1991 рр. Тоді була занадто політизована обстановка довкола чорнобильського законодавства. Щодо його поліпшення змагалися і ліві, й праві, причому не приховували, що це робиться, аби лише розвалити Радянський Союз, – про це відверто говорився на телебаченні, по радіо, у Верховній Раді: мовляв, усі кошти виділятимуться не з українського бюджету, а з союзного – точніше, з тієї долі, котра перераховуватиметься до нього Україною... Союз навіть цього мінімального навантаження не витримав, розвалився, і вже з перших днів незалежності України її перший уряд на чолі з Вітольдом Фокініним вніс законопроект про зупинку терміном на рік чорнобильського законодавства, яке щойно було прийняте і навіть ще не вступило в силу, – до покращання економічної ситуації, тобто назавжди... Це був лютий 1992 року. "Союз Чорнобиль Україна" вперше вивів тоді людей із протестом на вулиці...

– Подібні акції беруться до уваги?

– По-різному. Минулого року, 3 грудня, у міжнародний день інвалідів, ми провели демонстрацію на Хрещатику, аби привернути увагу влади до того, що відбувається довкола чорнобильців, і отримали бюджет, в якому практично немає для чорнобильців ані медичних програм, ані житлових, а решта виплат – компенсації, пенсії – заморожені в розмірах, попри те, що йде лавиноподібне зростання цін, інфляція. І це на відміну від інших соціальних груп, у яких виплати збільшені.

– То якими бачить сьогодні свої завдання організація?

– Коли "Союз Чорнобиль Україна" створювався, він мав два завдання. Головне – формування державних со-

ціальних програм, підготовка законодавчих актів, забезпечення їх бюджетним фінансуванням, розробка нормативних документів, ефективні дії з їхньої реалізації... Друге – робота на міжнародному рівні: інформування громадськості про наші програми, привертання міжнародних грантів тощо. Згодом з'явилося ще одне завдання – захист прав людини, законних прав чорнобильців, бо сьогодні в Україні ці права надто часто стали ігнорувати чиновники та люди, яких зовуть олігархами: вони за останні роки дуже збагатилися, і від них залежить доля решти людей.

– Сільки членів нараховує нині організація?

– Раніше було майже 500 тисяч учасників ліквідації аварії, а зараз на 40 відсотків менше. Вмирають активні, чудові люди, з великим досвідом та авторитетом, і тоді важко налагоджується робота в районних організаціях. Хоча структури нам вдається зберігати. Цього року відновила роботу Севастопольська організація, яка після смерті її голови не працювала 8 років. Пробуємо відновити Чернівецьку обласну організацію. Ефективно почала працювати Хмельницька, якої не було років 15: прийшли сильні люди, які розуміють, що одиницею неможливо ні своїх прав відстояти, ні допомогти іншим людям, тож треба бути разом. Звісно, такі дії викликають протидію влади. Імітується створення псевдо-чорнобильських міні-організацій, безлюдних, безавторитетних, їх тут-таки включають у бюджетне фінансування, причому на рівних із нами...

– Вони мають назви?

– "Чорнобиль-Єдність", усілякі міжнародні спілки чорнобильців чи інвалідів Чорнобиля тощо. Їхніх структур по Україні біля 170. Нас же – майже 1000. Проте їх підтримує влада, аби показати протистояння з нами. Ми б'ємося головою об стіну, аби домогтися реалізації чорнобильських програм у повному обсязі, а ось є помірковані, конструктивні організації, із якими влада, мовляв, знаходить спільну мову. Тому "Союз Чорнобиль Україна" не входить ні в які громадські ради в Мінпраці...

Тож в організації – близько 160-170 тисяч осіб. Є чимало хворих, які роками приковані до ліжка. Звісно, фізичний і душевний біль заважають бути активними. Ось побачимо, яка буде чисельність нашої демонстрації на Хрещатику. У квітні 2003 року на подібну акцію вийшло 14 тисяч, 3 грудня минулого року – 4,5 тисяч, але це був робочий день...

На парламентських слуханнях пан Анатолій Семинога сказав, що за всі ці роки, відколи він працює в чорнобильському комітеті Верховної Ради, пропозиції поступали лише від "Союз Чорнобиль Україна". На слуханнях від нас було близько 70 осіб, а запрошено всього – майже 300. Ось ті, хто любить сидіти і ні за що не відповідати...

– Що змінилося з часу торішніх парламентських слухань?

– На жаль, анічого. Хоча, як тематична форма роботи парламенту, все почалося з чорнобильських слухань у 1996 році, при уряді Є. Марчука, а згодом уже пішли слухання по ветеранах війни, по шахтарях тощо.

Саме тоді з ініціативи деяких депутатів був розвалений чорнобильський комітет ВР, знищений чорнобильський фонд. 1998 року Президент Кучма скоротив відрахування до фонду вдвічі, а через два тижні видав декрет і зовсім закрив...

– Як сьогодні співпрацюєте з МНС?

– Достатньо регулярно маємо робочі зустрічі з міністром, практично щотижневі контакти – із заступниками міністра, які відповідають за чорнобильські проблеми, а також чи не щоденні – з директором департаменту, з головними спеціалістами тощо. Тобто у нас абсолютно робочі стосунки. Чого, на жаль, нема із Міністерством праці, яке, аби розглядати нас як одну із багатьох чорнобильських організацій, створило громадську раду, куди включило 16 чи 17 усіляких організацій, які, в сумі взяті, менші будь-якої нашої районної ланки. І вони мають таке саме право голосу, як "Союз Чорнобиль Україна"! Фактично це профанація громадського життя України і обман Верховної Ради. Ось на останніх слуханнях заступник міністра праці заявляє, що більшість чорнобильських організацій виступила за нову редакцію чорнобильського закону, а проти – лише "Союз Чорнобиль Україна". Отже, в обивателя має виникнути таке враження, що й більшість чорнобильців – "за". А це ж зовсім не так. Мені чорнобильці доручили з'ясувати прізвища тих лідерів, які – "за" нову редакцію, адже вона руйнує всі наші статті, від першої до останньої. Всі форми соціального захисту там знищуються, перетворюються у формальність. Ми – за внесення змін, але треба захистити людей – індексувати пенсії інвалідам із числа учасників ліквідації аварії, евакуйованим... А друге: припинити образливу практику пов'язування причин смерті – з аварією на ЧАЕС: вдовам доводиться проходити цю процедуру. Ветерани війни вмирають у 80-90 років – і їм не потрібна ця формалістика, а чорнобильці відходять достроково, бо радіація – це прискорене старіння організму. Молодь, що була на ліквідації аварії і мала 30 років, не доживає до 50-ти...

– Чи є координатор чорнобильських програм?

– "Союз Чорнобиль Україна" вважає, що Міністерство України з питань надзвичайних ситуацій ефективно

проводить ті програми, які за ним збереглися, і має бути ідеологом, координатором, незалежно від того, які міністерства й відомства беруть участь у їхній реалізації. А то виходить за прислів'ям: у сімох няньок дитина без носа, і ніхто не відповідає конкретно за весь комплекс чорнобильських проблем, хоч вони всі народжені з одного кореня – і техногенні, й соціальні... Ми наполягаємо на тому, щоб МНС відновилося у своїх функціях – як було з 1996-го до 2003 року. А вже в 2008 році чорнобильський бюджет збільшився майже на третину – на 28%. Зростання хороше, можна було б вирішити головні проблеми: і медичні, й житлові, й пенсійні, що давно стали в нас безнадійними. Замість цього гроші пішли на треторядні програми, більше того – між них є ті, де високий відсоток нецільового використання коштів, тобто, м'яко кажучи, крадіжки...

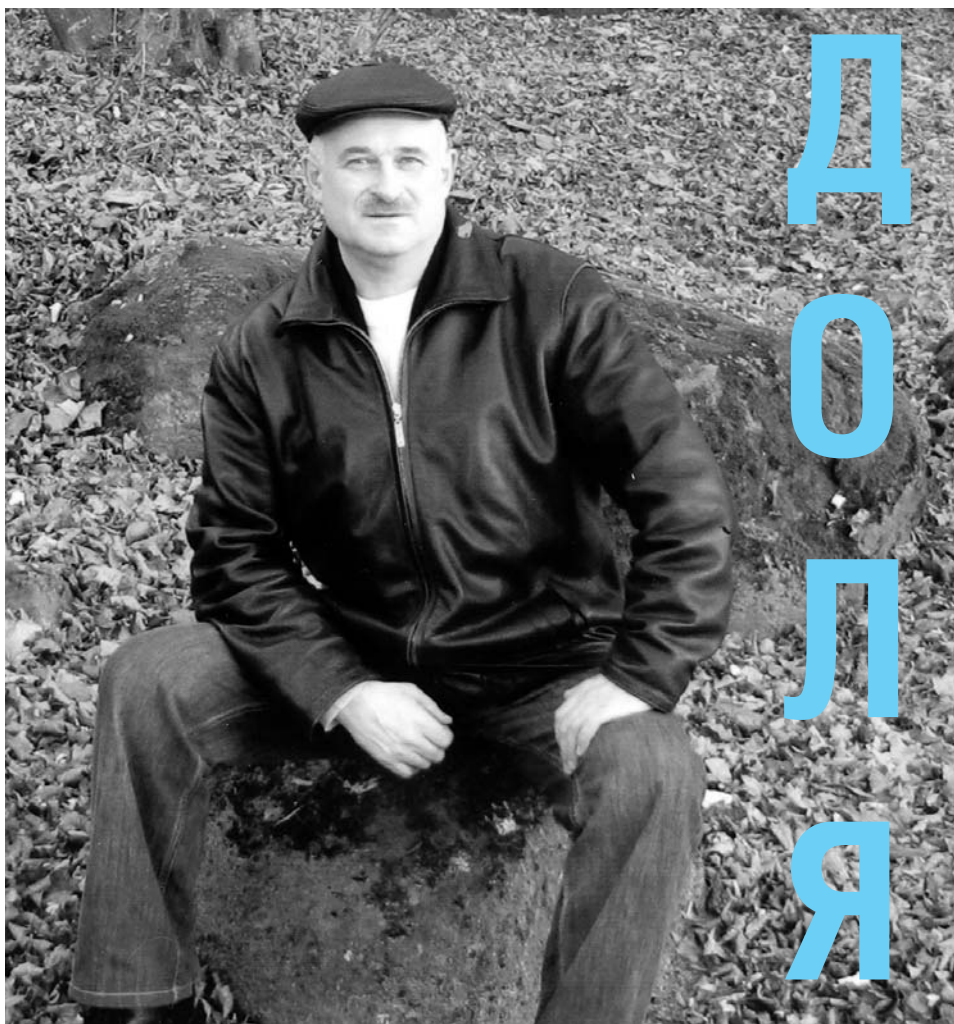
– Як працюєте з Зоною?

– Неодноразово з допомогою "Союз Чорнобиль Україна" відновлювалися обсяги фінансування програм. А вже були періоди, коли в зоні по півроку не платили зарплату тим, хто дбає про її безпеку, і ми рішуче вмішувалися у ситуацію, хоч, правда, профспілки зверталися до нас із великим запізненням.

На жаль, зроблено багато помилок у Зоні відчуження... Необроблено, на основі політичного рішення, зупинили Чорнобильську станцію, яка коштує кілька мільярдів доларів. Хіба Україна настільки багата, щоб розкидатись такими сумами? Ось Литва невелика, але з характером, думає про власні інтереси. Захід, напевне, теж тиснув на неї, щоб зупинити Ігнолінську атомну станцію, яка була і є значно небезпечнішою за Чорнобильську. Проте Литва чомусь заявляє Заходу: ви нам спочатку збудуйте компенсуючі потужності, забезпечте нас резервами палива, виділіть гроші на зняття станції з експлуатації, бо ми своїми силами не здатні цього зробити... І досі Литва веде на своїй станції реконструктивні роботи, а ми, керуючись невідомо чіми інтересами, без підготовки (ще не була готова котельня, не побудоване сховище відпрацьованого палива і підприємство з переробки радіоактивних відходів) зупиняємо станцію, на якій зовсім не вироблений ресурс, а 3-й блок міг ще спокійно працювати півроку, бо мав ядерне паливо. Тож маємо тяжкі екологічні наслідки. Єдине – в минулому році МНС зробило, на наш погляд, якісний прорив у роботі із приведення Чорнобильської АЕС у безпечний стан, і станція насправді знята з експлуатації.

На фото – момент освячення ікони "Чорнобильський Спас" у храмі Різдва Богородиці в Києво-Печерській лаврі. 2005 р.

...З'ясувалося, що ми з Василем Клап'єм не просто обидвоє вінничани, а й уже знайомі – кілька років тому зустрічалися у селі Середиці на днях пам'яті Василя Думанського – нашого талановитого письменника-земляка з дуже трагічною долею. Василь Клап'ій тоді мимохіть і досить скромно сказав мені кілька слів про свою літературну працю... Й ось тепер переді мною – його перша книжка малої прози під назвою "Аксиома" (так, до речі, називається й одна з розповідей, що входять до збірки).

Прочитую ошатне видання на одному, як мовиться, подісі. І мовби проходжу з Василем частину його непростого життєвої дороги... Власне, найголовніше вже знаю. Василь Павлович родом із мальовничого села Кириасівка, що на Бершадщині, – це не так і далеко від моєї рідної Маньківки. Закінчив Львівську політехніку і здобув спеціальність інженера-будівельника (фах – промислове та цивільне будівництво), а за покликанням душі він – літератор. Віршувати почав ще в юнацькі роки, а згодом прихилився й до прози та публіцистики. Василеві оповідання й статті регулярно з'являлися й з'являються на сторінках обласних та всеукраїнських газет і журналів. Саме ці перлинки й склали його першу книжку.

Про що пише Василь Клап'ій? Про життя, яке просте – й водночас складне, легке – й водночас важке. І про людину,

котра постійно мусить робити вибір між злом і добром, правдою і кривдою, любов'ю і зненавидою... Кожна історія в книжці не вигадана, а взята з життя і тому зворушлива й повчальна. "Це смілива автобіографічна сповідь нашого сучасника, якому рано довелося пережити смерть рідних людей, скуштувати смак сирітства, самотужки отримати престижну освіту, збудувати дім, виростити сад і двох синів, піднятися на високий щабель професійного росту й суспільного визнання... Це сповідь мужньої і гордої людини, яка зазнала кричущої несправедливості, незаслужених обвинувачень, пережила зраду, втрати й розчарування, що лягли глибокими шрамами на серці і зробили її інвалідом...", – написала в передмові до видання його упорядник, член Національної спілки журналістів України Таїсія Святенко, яка самовіддано й жертвовно заопікувалася також і фінансовим забезпеченням книжки (а це сьогодні, знаєте, ой як непросте!)

КНИЖКА

Свою першу збірку Василь присвятив найріднішим людям – батькам: мамі Надії Павлівні й татові Павлу Григоровичу, а також "Всім, хто живе в моєму серці". Відкриває її "Подяка" автора – своєрідний гімн життю і щирій людській любові. Василеві антитези – не просто християнське всепрощенство, – це велика сила людського духу. "...Спасибі тому

сумні впалі очі.

– Нічого, Іванович! Тримайся. Ми ще порибалим.

...А це ось були похорони. Не стало нашого Нагро.

– Ти бач, справедливо дали групу, – говорили гуманіди, – а ми думали, що купила. Хай земля йому буде пухом...

ДІСТА

У нас була важка палата, майже нерухомі. Вітя займав ліжко під вікном, кволій та жовтий, наче воскова свічка. З дому родичі принесли йому маринуваних білих грибів, яких він дуже просив, але лікар суворо заборонив їх вживати: важкі на шлунок і заправлені оцтом.

Редакційне завдання було конкретне: "Ось дуже цікава книжка – автор подарував. Ліквідатор аварії на Чорнобильській АЕС. Будь ласка, зв'яжіться з ним і поговоріть – справді досить неординарна особистість..."

Наталка ПОКЛАД

злу, яке постійно супроводжує мене в житті, – без нього я не знав би й не цінував так дорого те добро, яке іноді трапляється на моєму шляху. Спасибі ворогам, недругам, незгодам за те, що руйнували мої плани та плюндрували душу, готуючи до майбутніх битв і перемог. Спасибі друзям, знайомим та дорогим людям, які хоча б чим-небудь допомогли мені..."

Жанр Василевої малої прози означає справді важко. Що це – оповідання, новели, нариси-есеї?.. Чи просто густі почуттів – оголеного болю й радості, жалю й надії – із самого споду людського ества, – які змушують глянути уважніше довкола себе, придивитися пильніше до тих, хто поруч, – і стати милосерднішим, терплячішим, доброзичливішим. "Творчість Василя Клап'ія вирізняється позитивною енергетикою, високою ідейністю та моральністю, глибоким філософським аналізом історичних подій та процесів сьогодення, ліризмом, вишуканістю стилю, тонким гумором та іронією, – зазначає пані Святенко. – Так може писати людина з особливо загостреним почуттям справедливості, відчуттям чужого болю, з особливою мужністю серця, справжній патріот і громадянин, для якого Божі заповіді та загальнолюдські чесноти є незаперечною аксіомою..."

Зрештою, саме цей високий гуманізм Василевих творів та велика правда життя і роблять такий магічний вплив на читача.

СУТЬ

Він тоді – після закінчення інституту – працював головним інженером у Теплику в так званому МОКСі (міжколгоспному відділі капітального будівництва). В кінці літа 1986 року ціла бригада з їхнього району була направлена в Чорнобиль – починати будівельні роботи. Із Василевої організації мав їхати хтось інший, однак послали двадцятишестирічного Клап'ія.

Працював там три місяці. Спекта, вітер, надзвичайно напружений темп робіт... Пам'ятає, що в роті постійно був якийсь незвичний незрозумілий присмак, і весь час дуже хотілося пити...

Проявився Чорнобиль десь через

рік – страшними головними болями. Думав спочатку, що це, може, від перевтоми, чи погода мінятиметься, чи ще якась причина. А це "заговорив" високий тиск у кровоносних судинах – і завис над Василевою головою Дамоклів меч, адже тиск, як і атом, не любить жартувати. Почалися безкінечні лікарні, процедури, підбір щораз нових ліків, які не так просто підбираються. Довго не міг повірити, що це – назавжди, довго не хотів приймати-визнавати статусу ущербності, не казав про це вдома... Аж у 2003 році отримав групу інвалідності й посвідчення. А чимало тих, кого зустрічав по лікарнях, так і залишилися без посвідчень і підтримки: або їхні документи чомусь зникли – втрачено, або ще якась химера...

Атомний дощ не обминув і Василевої Кириасівки на Вінниччині, хоч вона й далеченько від Чорнобиля, – позначив. А то є й зовсім незвичні випадки: поруч два села – Одая і Дранка, в них та сама сільська рада, проте одне село має статус потерпілого, а інше – "здорове".

...Пішов у Київський міський центр зайнятості. Так, є місця для роботи інвалідів. Працівниця центру перепитує молодого гарного хлопця років 35-ти, чи він таки справді інвалід. А той дратується до сліз: "Мені що – на лобі це написати? Щоб усі здалека бачили?!" Василь заспокоїв: "Не переживай, – ти не один. Ми ж відчуваємо одне одного..."

Недавно, каже, бачив комп'ютерну гру, яка називається "Сталкер". Суть її така: людина проникає в "зону" і відстрілює мутантів. Жорстока гра, але серед нашої молоді вона чомусь стала дуже популярною...

ПИШЕТЬСЯ

Проте в житті треба, щоб була надія. "Не хочу ставати письменником, – зізнався мені. – Маю улюблену роботу, нею поки що можу і таки треба заробляти на хліб. Але, якщо чесно, – вже не годен не писати..."

Василеве чіпке око вихоплює з дзвінків, а не раз – і глєвких та докучливих – буднів іскринки-сюжети, образи-емоції, слово лягає на папір, і можна тільки риторично запитати: чомусь же дано йому цей дар – бачити й мати хист написати про бачене? До того ж написати не просто швидко, а й – талановито. Отже, це, без сумніву, – Василева місія. Так, вона є в кожній людині, лише не всі її відкривають...

Уже зібралось творів на другу книжку, почалась над нею робота. Тираж першої вийшов зовсім невеликий, однак другої, сподіваймося, буде більшим: нехай іде до людей, відкриває їм і широкий світ, і самих себе. А щодо письменника, то він власним словом не тільки реалізується, стверджується, а й захищається від усіх гризот-напастей, що обсїдають душу, докучають і пробувають її на міць. Однак того, хто пише, брати вже не так-то легко...

ВАСИЛЬ КЛАП'ІЙ «АКСІОМА: МАЛА ПРОЗА»

ВТІХА

Кучерявий Олександр Іванович Нагро занадився на рибалку.

– Ніде не працює, жінка у нього – головний бухгалтер успішного підприємства, – говорили в селі, – купила йому групу інвалідності, а тепер він байдикує, на роботу не ходить, рибалить, а грошики ідуть... Дали "чорнобильську" пенсію, то чому горобцям дулі не показувати?

...Через рік зустрівся з Олександром в обласній лікарні. Не впізнати; змарнів, майже не говорить, але коли згадуєш риболовлю, радісно засвічуються

– Все одно один раз живемо. Не п'ю, не палю... Невже я не можу дозволити собі чогось смачного навіть у такому стані? – обурювався хворий.

І ми всі на знак солідарності кивали стверджувально головами:

– Так, так, так...

Коли Вітя вийшов у коридор, досвідчений сусід довірливо прошепотів:

– Я дивився його історію. У нього цироз печінки. Просто лікар його жаліє і не каже.

Нехай поживе трохи з надією на одужання, якщо він її втратить, то пропаде передчасно, а так хоч трохи протримається... І ми всі на знак згоди закивали головами:

– Так, так, так ...

...Опівночі Віті не стало... Коли його забирали, в палаті панувала німа, винувата тиша. Біля стіни, мов солдат у сторожовій будці, стояв і здивовано цокав старовинний, принесений Вітею та подарований, закладу, великий годинник без недоречної тут "зо-зулі", яку Вітя навмисно зламав і загнав у дуло. Годинник зводив і розводив стрілки, немов довгі чорні брови, дивився на нас своїм круглим ликом, під яким домокловим мечем гойдав маятник, вказуючи гостряком то на Вітине ліжко, то на двері. Спостерігав за палатою. Цокав:

– Так, так, так, так...

...Хто ще хоче чогось смаченького?!